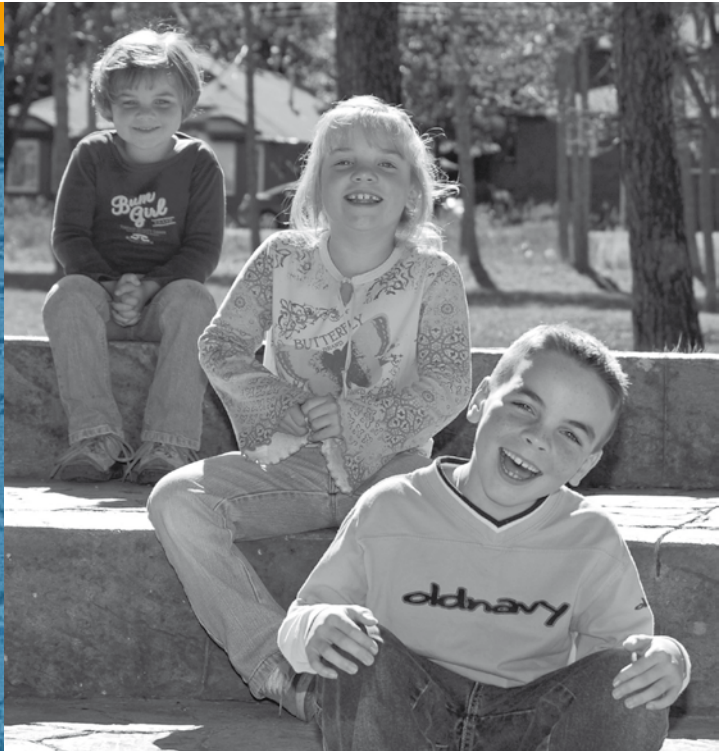

LULEÅ KOMMUN
Barn- & utbildnings-
förvaltningen

BUF:S FORSKNINGSRAPPORTSERIE

NR 2008:1

Nyliberala influenser inom utbildningssektorn

*Fristående skolors etablering och en kommuns
uppfattning om dess konsekvenser.*

Dr Sara Cervantes

**Nyliberala influenser inom
utbildningssektorn**
**Fristående skolors etablering och en kommuns
uppfattning om dess konsekvenser**

Dr Sara Cervantes

© Copyright, Cervantes Sara, 2008

Luleå Kommun, Barn och utbildningsförvaltningen

Barn- och utbildningsförvaltningens forskningsrapportserie, 2008:01

ISBN: 978-91-86227-01-2

E-post: sara.cervantes@skol.lulea.se

Abstract

Syftet med denna rapport är att visa hur personer i ledande befattningar i kommunen förhåller sig till det ökade antalet fristående skolor på grund- och gymnasienivå. Fristående skolor har historiskt sett framför allt etablerat sig i storstadsregioner och i mellanstora städer medan det i Norrland finns få fristående skolor (Lindbom, 2007). Kommunerna i Norrbotten har traditionellt sett inte blivit utsatta för konkurrens från fristående skolor. Luleå kommun är en kommun i Norrbotten som sedan 2004 har gått från en kommun utan konkurrens från fristående skolor till en kommun med 3 fristående grundskolor och 2 fristående gymnasieskolor samtidigt som elevunderlaget i grundskolan minskar på grund av den demografiska situationen. Kombinationen av en demografiskt förändrad situation samt etablering av fristående aktörer innebär att kommunen står inför stora förändringar och utmaningar både ur ekonomiskt, strukturellt och pedagogiskt hänseende. Den ökade nyliberaliseringen (Clarke, 2004) – det vill säga en ökad privatisering av offentlig verksamhet – innebär att kommuner måste hitta alternativa strategier för hur de hanterar situationen.

Det som kan konstateras är att personer i ledande befattningar arbetar för att hitta strategier i hur de ska hantera den påverkan fristående skolor får på den egna verksamheten. Strategierna utarbetas utifrån nyliberala begrepp så som profilering, marknadsföring, kund och konkurrens, vilket innebär att nyliberalismen förändrar kommunernas förutsättningar och strategier. Genom att hitta alternativa strategier och tänkbara scenarier försöker kommunen förutse framtida konsekvenser av fristående skolors etableringar. Genom att använda nyliberala begrepp för hur de ska hantera konkurrensen från fristående skolor förhandlar kommunen och dess ledare med nyliberala strömningar (jfr Clarke, 2004). Detta görs samtidigt som de kalkylerar med risker utifrån förlorad trygghet (jfr Beck, 1998) och hur de ska göra för att minimera dessa risker.

Samtidigt som kommunen använder nyliberala strategier och begrepp

finns det ett motstånd. Motståndet tar sig uttryck i ekonomiska, pedagogiska och sociala termer där det finns en rädsla att fristående gymnasieskolor och grundskolors etablering ska innebära försämringar för den kommunala skolverksamheten. Reaktionerna från det omgivande samhället visar att det finns ett motstånd mot fristående aktörer men att man också förhandlar med de nyliberala idéerna (jfr Clarke, 2004).

Nyckelord: nyliberalism, fristående skolor, kommunala skolor, konkurrens, privatisering, offentlig verksamhet, kommuner, utbildning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Abstract	s.3
Innehållsförteckning	s.5
Förord.....	s.7
Inledning	s.9
Det svenska skolväsendet	s.12
Metodologiska överväganden	s.15
Intervjuer och dokumentation.....	s.17
Modernisering och nyliberala reformer nationellt och internationellt.....	s.19
Nyliberala reformer inom utbildningssektorn i ett internationellt perspektiv	s.23
Privatisering av offentlig verksamhet i ett nationellt perspektiv.....	s.29
Fristående skolor – en ständig debatt.....	s.31
Ökade valmöjligheter i ett internationellt perspektiv	s.33
Förändrade förutsättningar för kommunala skolor ur ett lokalt förvaltningsperspektiv.....	s.35
Kommunens yttranden angående fristående skolors etableringar.....	s.38

Yttranden angående fristående gymnasieskolor.....	s.38
Yttranden angående fristående grundskolor.....	s.39
Konsekvenser av minskat elevunderlag	s.41
Marknadsföring av kommunala skolor – en strategi för att möta konkurrensen från fristående skolor.....	s.42
Intraprenad som alternativ	s.46
Förändringar för den kommunala skolan – rektorsperspektiv	s.47
Nedläggningshot mot grundskolor	s.47
Föräldramotstånd till nedläggning av kommunala skolor – föräldraperspektiv	s.52
Rektorers uppfattningar om fristående skolor	s.55
Gymnasieskolan	s.55
Grundskolan	s.58
Avslutande diskussion	s.61
Referenser	s.67
Bilagor	s.75

Förord

Att skriva om skolan och utbildningssystemet är en komplex process, där olika perspektiv finns som är viktiga att ta hänsyn till. Jag medger att jag i denna rapport inte får med alla perspektiv, men förhoppningen är att den ska ge en överblick över ett komplext fenomen som skolan, och de förändringar skolan står inför. I denna rapport har jag försökt att ge en överblick över den forskning som finns angående förändringar i policys när det gäller utbildning. Detta görs i ett internationellt och nationellt perspektiv. Den forskning som finns i ett nationellt perspektiv inriktar sig i huvudsak på att reformerna inneburit förändringar när det gäller styrningen av skolan, med ökad decentralisering och privatisering vilka har genomförts framför allt i början av 1990-talet (Se exempelvis, Bunar, 2004; Daun, 2006; Lindqvist et al, 1999; Arnman et al, 2004; Englund, 1996; Lindbom, 2007).

Den internationella forskningen (Se exempelvis, Zajda, 2006b; Davidson-Harden och Majhanovich, 2006; Ball, 2007; Apple, 2005) visar att det råder nyliberala strömningar inom utbildningssektorn, där globaliseringen är en bidragande orsak till de förändringar som sker och där konkurrens mellan länder bidrar till att nationer försöker hitta strategier för att öka konkurrenskraften i form av välutbildade medborgare. Detta sker på bekostnad av kollektivet, vilket innebär att de reformer som genomförs har en stratifierade karaktär, där social identitet, så som genus, klass och etnicitet blir mer avgörande för vilka möjligheter som den enskilda individen har. Detta är speciellt uttalat inom den internationella forskningen där forskarna är kritiska till de utbildningsreformer som genomförs med ökad valfrihet, och konkurrens och där marknaden styr i ökad utsträckning. I detta sammanhang är det viktigt att ha i åtanke att situationen i Sverige inte är den samma som i till exempel USA, Storbritannien, Nya Zeeland och övriga Europa, även om Daun (1993) menar att det svenska skolsystemet genomgått en omstrukturering som har vissa likheter med de förändringar som genomförts i Storbritannien och

USA.

Sverige har en lång tradition av ett socialt välfärdssystem, där rätt till utbildning är en självklarhet och där det i läroplanen står inskrivet att alla elever oavsett kön, social bakgrund, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, och geografisk hemvist ska ha rätt till en likvärdig utbildning. Skolans uppdrag är att främja lärande genom att individen stimuleras till att inhämta kunskaper och demokratiska värderingar genom ett demokratiskt arbetssätt som ska förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhällslivet (Lpo 94). Samtidigt råder det nyliberala strömningar i ett nationellt perspektiv, med decentralisering, privatisering och ökat fokus på resultat. Det råder som Harvey (2005) säger en kringgärdad nyliberalism i samhället.

Denna rapport bidrar med att visa hur personer i ledande befattningar – politiker, skolchef och rektorer – förhåller sig till ett ökat antal fristående skolor och vilka strategier kommunen har för att hantera ett ökat antal fristående skolor. Rapporten bidrar också med att visa hur föräldrar reagerar på kommunens strategier. Rapporten är skriven ur ett kritiskt perspektiv där den teoretiska referensramen baserar sig på modernisering och nyliberala reformer som inte lever i ett tomrum utan möter motstånd, blockeringar, vägran och förhandlingar (Clarke, 2004).

Jag vill rikta ett stort tack till alla kollegor som ställt upp med information, material och intervjuer. Utan er hade den här rapporten inte varit möjlig att genomföra. Jag vill framför allt tacka Sture Bryggman, skolchef och Magnus Åkerlund, chef för utvecklingsenheten för att ni gett mig möjlighet att skriva denna rapport. Jag vill också tacka Kristina Wahlberg, utvecklingsledare, för kommentarer på manus och din hjälp att få rapporten tryckt. Jag vill också tacka Professor Elisabeth Berg vid Institutionen för arbetsvetenskap, Luleå tekniska universitet för värdefulla kommentarer på slutmanuset.

Sara Cervantes
November, 2008

Inledning

Idag står kommuner inför nya utmaningar och förändringar när det gäller skolfrågor (Daun, 2006; Lindbom, 2007). Skolfrågorna har fram till de reformer som genomfördes i början av 1990-talet präglats av organisatorisk uniformitet och en stark ideologisk prägel om att skolan ska bidra till att minska och utjämna sociala skillnader i samhället (Bunar, 2004; Lindkvist et al, 1999). Daun (2006) menar att det Svenska skolsystemet förändrats snabbt med ökad decentralisering och privatisering av skolor. Under lång tid rådde en konsensusliknande uppfattning om det svenska skolsystemet och de förändringar som sker är grunden till debatten om fristående skolor (Lindbom 2007). Decentraliseringen och avregleringsprocessen av det svenska skolsystemet startade under tidiga 1990-talet (Myrberg, 2006). Lindkvist et. al (1999) menar att förändringarna från en enhetlig skola har skett successivt från 1970-talet och framåt, men det är framför allt under 1990-talet förändringarna tagit fart. Före 1991 var det svårt att välja privata skolalternativ eftersom privata skolor ofta hade skolavgifter (Daun, 2006). Damgren (2002) hävdar att den svenska expansionen av fristående skolor under 1990-talet är unik i ett internationellt perspektiv.

De mer svårfångade förändringarna som sker i det svenska skolsystemet har att göra med idéer om företaget och marknaden vilka får genomslag i skolverksamheten (Lindkvist et al, 1999). Myrberg (2006) menar att det var ekonomiska och pedagogiska argument som ledde fram till de förändringar som genomförts av utbildningssystemet. Det var framför allt regeringens förväntningar om att konkurrens inom skolområdet skulle bidra till att öka kvaliteten i skolan och ge en ökad pedagogisk variation som skulle inspirera till skolutveckling (Myrberg, 2006). Den närhetsprincip där elever från närområdet samlats på en skola har övergivits till förmån för valfrihet av annan kommunal skola samt att det blivit möjligt att starta och välja fristående alternativ (Lindbom, 2007).

I inledningsskedet påverkade de fristående skolornas etablering ordningen minimalt vilket innebar att utbildningsfältet inte influerades i

någon större utsträckning (Bunar, 2004). Detta berodde på att det i inledningsskedet var få fristående skolor som startade och övervägande delen av de fristående skolor som startade gjorde det i storstadsregioner (ibid.). I och med att fler fristående skolor startar och därmed den kvantitativa tillväxten av fristående skolor ökat har det inneburit att den interna ordningen på utbildningsfältet har modifierats genom att de dominerande strukturerna börjar utmanas (ibid.).

Fristående skolor har historiskt sett framför allt etablerat sig i storstadsregioner och i mellanstora städer medan det i Norrland finns få fristående skolor (Lindbom, 2007). De fristående skolor som startar har ofta en allmän inriktning och traditionella undervisningsmetoder till skillnad från tidiga 1990-talet då det framför allt handlade om pedagogisk eller religiös inriktning (Lindbom, 2007). Lindbom (2007) menar att utvecklingen av fristående skolor bör innebära att konkurrensen för kommunala skolor har skärpts. Samtidigt skriver Bergström och Sandström (2001) att det inte finns något stöd för att fristående skolor leder till utarmning av den kommunala skolan. Däremot menar de att det är av stor vikt att företrädare inser att den kommunala skolan kommer att krympa när ett ökat antal fristående skolor etableras. En effekt av fristående skolors etablering är att det kommunala elevunderlaget kommer att minska som en följd av fristående skolors etablering – om inte den demografiska utvecklingen innebär ett ökat antal barn och ungdomar – detta innebär att skolförvaltningen måste anpassa sin organisation, både på skol- och förvaltningsnivå (Bergström och Sandström, 2001).

Bergström och Sandström menar att fristående skolor har inneburit att de kommunala skolorna nyttjar sina resurser bättre och att de har lyckats höja undervisningens kvalitet. Damgren (2002) anser att det är svårt för kommuner att ändra en verksamhets organisation eftersom det är svårt att planera för ett antal elever som lämnar den kommunala skolan och kommer tillbaka något år senare. Detta kan leda till orimliga konsekvenser för den kommunala skolan (Damgren, 2002). En ökad privatisering av den offentliga verksamheten innebär att politiker och tjänstemän i kommunerna

måste hitta alternativa strategier för hur de ska hantera situationen.

Kommunerna i Norrbotten har traditionellt sett inte blivit utsatta för konkurrens från fristående skolor och enskilda förskolor. De senaste åren har dock andelen fristående skolor ökat vilket innebär förändrade förutsättningar för kommuner. Luleå kommun är en kommun i Norrbotten som sedan 2004 har gått från en kommun utan konkurrens från fristående skolor till en kommun med 3 fristående grundskolor, 2 fristående gymnasieskolor och några enskilda förskolor detta innebär framför allt ekonomiska och organisatoriska konsekvenser. Luleå kommun, med drygt 73 000 invånare, har ett näringsliv som är differentierat (Se bilaga 2; Kort fakta om Luleå kommun). De senaste åren har kommunen haft en positiv befolkningsutveckling, men under 2007 skedde en negativ utveckling då befolkningen minskade med 163 personer (Se bilaga 2). Den demografiska utvecklingen visar att det kommer att ske en minskning av elevantalet under kommande år (se bilaga 3 och 4). Kombinationen av en demografiskt förändrad situation samt etablering av fristående aktörer innebär att kommunen står inför stora förändringar och utmaningar både ur ekonomiskt, strukturellt och pedagogiskt hänseende.

Syftet med denna rapport är att visa hur personer i ledande befattningar i kommunen förhåller sig till det ökade antalet fristående skolor på grund- och gymnasienivå. Hur uppfattar personer i ledande befattningar konsekvenserna av etableringar av fristående skolor? Vilka fördelar respektive nackdelar anser rektorer att fristående skolor innebär? Vilka strategier finns för att komma tillrätta med de förväntade konsekvenserna? Vilka reaktioner har kommunens medborgare till kommunens strategier och åtgärder för skolan?

Det svenska skolväsendet

Den svenska skolan styrs av riksdag och regering genom skollagen och läroplanerna. Ansvarig för fastställande av läroplaner, nationella mål och riktlinjer för det offentliga skolväsendet är Sveriges riksdag och regering (Det svenska skolsystemet). Kommunen ansvarar för organisering av den enskilda skolverksamheten. Kommunens skolplan ska visa och beskriva hur skolverksamhetens finansieras, organiseras, utvecklas och utvärderas.

I läroplanen för skolan (Lpo 94) framgår det att alla elever oavsett kön, social bakgrund, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, geografisk hemvist ska ha rätt till en likvärdig utbildning. I skollagen uttrycks det att varje skolform ska vara likvärdig oavsett var i landet den finns (1 kap. 2 §). Skolans uppdrag är att främja lärande genom att individen stimuleras till att inhämta kunskaper och demokratiska värderingar genom ett demokratiskt arbetssätt som ska förbereda eleverna för ett aktivt deltagande i samhällslivet (Lpo 94).

Barn och föräldrar har rätt att välja ett fristående alternativ för sina barns utbildning. Ett krav som finns från statens sida är att de fristående skolorna måste vara öppna för alla. De fristående skolor som startar måste ha skolverkets godkännande, vilket innebär att verksamhetens former, inriktning och kvalitet granskas (Lundqvist, 2001; Prop 2001/02:35). I regeringens proposition (2001/02:35) går det att utläsa att för att de fristående skolorna ska bli beviljade bidrag måste de vara godkända av skolverket. I anslutning till att skolverket handlägger ärendet får de berörda kommunerna möjlighet att lämna yttranden över ansökan och på vilket sätt den berörda kommunen och närstående kommuner kan tänkas påverkas av etableringen av den fristående skolan. Den kommun där den fristående skolan är belägen är skyldig att betala ett bidrag till den fristående skolan samtidigt som den fristående skolan är skyldig att ge kommunen insyn i verksamheten och varje år delta i den uppföljning och utvärdering som kommunens eget skolväsende genomför. Bryter huvudmannen mot detta anmäls det till skolverket. Ur ett internationellt perspektiv menar Daun (1993) att de flesta privata skolor i världen får

statliga subventioner och ytterst få styrs helt utifrån marknadsprincipen.

I propositionen (2001/02:35) betonas det att kommunen alltid har det yttersta ansvaret för att barn och elever har tillgång till utbildningsplats till skillnad från fristående aktörer som inte har något sådant ansvar. Regeringen hävdar att kommuners möjligheter att säkerställa att alla barn och ungdomar får tillgång till en bra utbildning är viktig. En kommun får inte dimensionera sin verksamhet så snävt att den inte kan ta emot elever.

I mars 2007 beslutade regeringen att tillsätta en utredning angående fristående skolor och deras möjlighet att bedriva sin verksamhet på lika villkor (SOU, 2008:8). Utredningen visar att bidragen till fristående skolor ska beräknas på ett öppet sätt. Utredningen föreslår att det ska bli möjligt att överklaga en kommuns bidrag genom förvaltningsbesvär. Detta innebär att det måste finnas tydliga kriterier för hur bidraget beräknas. Idag beräknas bidragen för olika verksamheter på olika sätt, den tanke som finns är att det ska råda en likabehandlingsprincip där alla oavsett skolform och verksamhet får bidrag beräknade på samma grund. De bidrag som lämnas ska bestå av ett grundbelopp med möjlighet till ett tilläggsbelopp. Grundbidraget ska beräknas utifrån ersättning för undervisning, utrustning och läromedel, elevvård (ej förskolan), måltider, administration, mervärdesskatt och lokalkostnader. Ett tilläggsbelopp gör det möjligt att ge bidrag för enskilda barn och elever som har omfattande behov av särskilt stöd eller modersmålsundervisning. Detta innebär att kommuner måste veta vart de olika kostnaderna för skolverksamheten går.

Metodologiska överväganden

För att fördjupa förståelsen för hur personer i ledande befattningar i en kommun uppfattar konsekvenser av fristående skolors etablering i kommunen är en kvalitativ metod bra att använda. Val av metod avgörs utifrån syftet och forskningsintresset (Rosengren och Arvidson, 2002). Den kvalitativa metoden innebär att utarbeta en teoretisk förståelse för ett visst fenomen (Holme och Solvang, 1997). Genom att problematisera området är avsikten att bidra till en ökad förståelse för konsekvenser och strategier som kommunen har för att komma till rätta med områden som upplevs som problematiska. Problemet som avhandlas i denna rapport är inte bara ett problem i ordets vardagsbemärkelse, det handlar snarare om att problematisera ett område för att skapa en ökad och fördjupad kunskap om ett intressant område som inte är besvarat inom forskningen (Patel och Davidson, 2003).

Genom att empiriskt samla in material och analysera det utifrån teorier är förhoppningen att öka kunskapen om hur personer i ledande befattningar uppfattar konsekvenserna av fristående skolors etablering samt vilka strategier som utarbetas. Empirisk baserad kunskap handlar om att skaffa sig erfarenheter om omvärlden genom observationer av verkligheten (Patel och Davidson, 2003). Avsikten är att relatera empirin till teorier om verkligheten. I detta arbete pendlar analysen mellan teori och empiri, så kallad abduktion (Patel och Davidson, 2003). Det vill säga en blandning av induktion och deduktion används, där empiri och teori växelverkar (ibid.).

Forskarens förförståelse är viktig för vilken utgångspunkt som finns, detta innebär att forskningsansatsen och analysen utvecklas i takt med att forskaren förskaffar sig en fördjupad förståelse för det fenomen som studeras (Patel och Davidson, 2003). Detta sker genom att pendla mellan helhet och detaljer, mellan teori och empiri i analysen. Genom mitt arbete dels, som forskare men också som rektor är jag väl förtrogen med hur personer i ledande befattningar inom utbildningssektorn förhåller sig till de

fristående skolorna och de konsekvenser de får för kommunens organisation. Detta kan ses som en fördel men det kan också vara ett problem. Fördelen är att jag som forskare hör och ser hur organisationen påverkas av de förändringar som sker i och med fristående skolors etableringar. Det vill säga jag förskaffar mig empirisk kunskap om ett angeläget fenomen. Den fördel som finns är att jag utifrån min tidigare forskning har en teoretisk förförståelse för de nyliberala strömningar som sker i samhället vilket också innebär att jag i vardagen, vid möten med kollegor kan fånga upp den problematik och de möjligheter som skolan har. Jag ser de nyliberala tendenserna inom den kommunala verksamheten. Samtidigt är problematiken att jag kan komma för nära fenomenet jag studerar och därmed påverkas i min analys, på gott och ont. Detta kan på ett sätt ses som ett deltagande, där jag kommer nära objektet och därmed får ökad kunskap, samtidigt som jag som rektor kan bli direkt påverkad av fristående skolors och enskilda förskolors etablering.

Reliabiliteten inom kvalitativ forskning handlar om hur forskaren tolkar materialet (Kvale, 1997). Validiteten berör hur väl forskaren använder adekvat metod samt att forskaren ställer adekvata och kritiska frågor till materialet vid analysen och för väl grundade bedömningar om vad som är relevant för studien (ibid.). Genom min insyn i verksamheten bedömer jag att de forskningsfrågor jag ställer i denna rapport är relevanta för den fortsatta kunskapsutvecklingen, dels inom forskningsvärlden men också i praktiken. Genom mitt kritiska förhållningssätt och den insyn som finns i verksamheten kan jag ställa adekvata och kritiska frågor till det material jag har tillgång till. Frågor som ibland kan vara känsliga för verksamheten. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att detta är vad en forskare gör. Som forskare har jag ett kritiskt förhållningssätt vilket innebär att jag utifrån teorier betraktar det omgivande samhället kritiskt, samtidigt som jag försöker beskriva verkligheten utifrån den förförståelse och de teorier jag arbetar med.

Intervjuer och dokumentation

Den metod som används är kvalitativ i sin karaktär. Intervjuer med personer i ledande befattningar så som politiker och högre tjänstemän i kommunen har genomförts. Syftet med intervjuerna har varit att öka förståelsen för den problematik personer i ledande befattningar uppfattar när det gäller etablering av fristående skolor och dess konsekvenser och vilka strategier som finns för att hantera de förändringar som sker. För att belysa kommunens uppfattningar om fristående skolors konsekvenser på den egna verksamheten har kommunens yttrande beträffande ansökningar som lämnats in till skolverket angående fristående skolors etableringar i kommunen lästs och analyserats utifrån given frågeställning. Kommunens yttranden visar hur kommunen förhåller sig till olika fristående skolors etableringar samt vilka argument som används för att visa vilka förväntade konsekvenser en etablering av de fristående skolorna får för kommunen. Genom att läsa de utredningar som genomförts av utvecklingsenheten på Barn- och utbildningsförvaltningen ges en översikt över hur kommunen uppfattar fristående skolor och enskilda förskolors etablering i kommunen. För att visa hur föräldrar uppfattar de strategier kommunen har och vilka konsekvenser dessa får har synpunkter som kommit in till förvaltningen varit en del i undersökningen. Utöver detta har den lokalutredning som genomförts i kommunen gett en ökad förståelse för kommunens situation när det gäller förväntade konsekvenser av fristående skolors etableringar samt de demografiska förhållanden som råder i kommunen, med färre elever inom grundskolan och en hög andel elever i gymnasieskolan.

Modernisering och nyliberala reformer nationellt och internationellt

Det fasta, strukturen i samhället, förändras kontinuerligt och som Berman (2001) säger – baserat på Marx berömda begrepp – "allt som är fast förflyktigas" – nya miljöer skapas och gamla miljöer försvinner vilket innebär att individer måste anpassa sig till den rådande situationen. Att vara modern innebär att leva i paradoxernas och motsägelsernas liv där vi befinner oss i en miljö som lovar makt, glädje och förvandling av oss själva samtidigt som det hotar att förstöra det vi känner till och det vi är (Berman, 2001). Ball (2007) menar att privatisering innebär förändringar när det gäller mening och erfarenhet av utbildning både för lärare, och som elev, men det innebär också förändringar i ett bredare perspektiv. Förändringarna innebär att vi ändrar vem vi är, våra relationer och vad vi gör för andra aspekter i vardagslivets praktik och tänkande. Det förändrar oss själva och hur vi tänker på oss själva och våra relationer till andra. Den referensram av möjligheter där vi agerar förändras dels genom själva processen som reformen medför men också genom processen av social transformering.

Beck (1998) menar att vi är på väg mot en annan modernitet där risker ökar. Moderniteten är en riskkultur där vissa risker minskar medan andra risker ökar, risker som är okända för den äldre generationen (Giddens, 1997). Riskerna förutsätter en normativ horisont av förlorad trygghet och brutet förtroende (Beck, 1998). Giddens (1996) anser att modernitetens karaktär handlar om två teman, säkerhet kontra fara och tillit kontra risk. Risker är kopplade till kulturell definition och kopplas till syntesen kunskap och omedvetenhet (Beck, 1999). Genom ny kunskap ökar nya typer av risker vilket innebär att vår medvetenhet om riskerna ökar samtidigt är vi inte medveten om alla potentiella risker och kan därmed inte undvika dem (ibid.).

Moderniseringsbegreppet är omdiskuterat och det finns olika uppfattningar om moderniteten bland forskare, en del kallar sig

modernister, andra sen-modernister eller post-modernister (Cervantes, 2005). Modernitet är ingenting nytt det har snarare en lång historia (Fornäs, 1992). Moderniteten är nära sammankopplad med den industriella revolutionen och det kapitalistiska samhället (Bradley, 1996; Giddens, 1997), medan sen-moderniteten innebär att individen konfronteras med olika valmöjligheter där individen är tvungen att välja mellan de alternativ som finns (Giddens, 1997). Resonemanget om val av utbildning förutsätter att alla föräldrar och barn har samma möjligheter att göra val och att alla har samma möjlighet att ta reda på fakta innan valen görs (Coffey, 2001).

Under sen-moderniteten har begrepp som individualisering och reflexivitet intensifierats (Fornäs, 1992). Giddens (1996) menar att reflexiviteten i det moderna samhällslivet består i kontinuerliga prövningar och reformer som en följd av ny information, där den nya informationen innebär att det sker förändringar av samhällslivet. Samhällslivet är format av aktörernas kunskaper (Giddens, 1996). Det mänskliga handlandet är beroende av reflexiviteten samtidigt som traditioner är viktiga för att kunna integrera reflexiviteten över handlandet i lokalsamhället. Traditionerna är ett medel för att hantera tid och rum och som placerar in handling och erfarenhet i kontexten av det förflutna, nutid och framtid. Traditioner är ständigt föränderliga genom att de återskapas av den nya generationen när de tar över från föregående generationer, det vill säga nya idéer sammankopplas med gamla traditioner.

Enligt detta resonemang utgår denna rapport utifrån ett sen-modernistiskt perspektiv där traditionerna, reflexivitet, individualisering och mänskligt handlande är av betydelse för hur utvecklingen av samhället sker. Detta innebär att kontexten och de erfarenheter som finns är av betydelse för hur reformer inom exempelvis utbildning påverkar samhället.

Under de senaste 20 åren har det skett nyliberala reformer där huvudsyftet är att modernisera den offentliga sektorn (Newman, 2001). Det råder en ökad nyliberalisering i samhället där privatisering och marknadsföring ökar samtidigt som den offentliga sektorn förändras

(Cervantes, 2005, Clarke, 2004).¹ I den här rapporten används och förklaras nyliberalism som privatisering av offentlig verksamhet i form av etablering av fristående skolor. Utgångspunkten i rapporten är att nyliberalismen förklaras och visar sig genom begrepp som marknadsföring, konkurrens, valfrihet och kund.

I Sverige fanns det under 1980-talet ett ökat motstånd mot det offentliga monopolet (Blomgren, 1997), vilket accelererade under den ekonomiska krisen på 1990-talet. Detta har inneburit att diskussioner om förändringar av den offentliga sektorn skett där nyliberala idéer om privatisering, marknadsföring och konkurrens har kommit att genomsyra den pågående politiska debatten. Harvey (2005) menar att det finns en ökad politisk och ekonomisk praktik där omregleringar, privatiseringar och statens tillbakadragande har blivit vanliga. Det sker förändringar i policys, institutioner och idéer inom den politiska, sociala och ekonomiska sfären (Knight, 2001) och i Sverige används policys och praktiker som till viss del har visioner av nyliberala teorier (Harvey, 2005). Harvey (2005) menar att det råder en kringgärdad nyliberalism med en tydlig rörelse mot ökade nyliberala idéer. Målet är ökad privatisering och marknadsföring av den offentliga sektorn (Larsson, 1997).

Beck och Beck-Gernsheim (2002) menar att nyliberalismen handlar om abstraktion och anser att detta innebär ett hot mot välfärdsstaten. De menar att nyliberalismen inte är verklig för individen eftersom social utslagning blir till regel och hur man lyckas på marknaden bestämmer vem som kan existera.

Genom de nyliberala reformerna fragmenteras den offentliga sfären och marknadsmekanismer introduceras (Newman, 2001). Relationen mellan organisationen och de som använder den service som erbjuds omformas till metaforen kund (Newman, 2001). Förändringarna måste ses i en djupare kontext av den styrning som finns i relationen mellan staten och

¹ Det råder skilda uppfattningar om när nyliberaliseringen startade. Vissa forskare menar att det började på 1970-talet, andra menar att det startade på 1980-talet, 1990-talet respektive 2000-talet (se t ex Clarke, 2004; Smart, 2003; Larsson, 1997; Knight, 2001).

medborgarna, mellan vad som är värdet i och rollen för samhället som till exempel social politik och fundamentala förändringar av staten genom konstitutionella reformer (Newman, 2001).

Nyliberalism handlar om radikala processer av förändring som vill stimulera expansionen av marknaden (Giddens, 1994). Giddens (1994) menar att nyliberalismen å ena sidan är fientligt inställd till traditioner och vill komma bort från dessa genom att företräda marknadskrafter och en aggressiv individualism. Å andra sidan är nyliberalismen beroende av traditionernas existens för sin legitimitet till exempel familjevärderingar (Giddens, 1994). Strategin är fientligt inställd till offentliga sfären när den utmanat begrepp som är av offentligt intresse (Clarke, 2004). Nyliberalismen och globaliseringen är identifierad som två viktiga delar i processen där den offentliga sektorn minskar (ibid.). Vidare hävdar Clarke (2004) att nyliberalismen vill att de som företräder det offentliga monopolet ska ersättas av och disciplineras genom konkurrens på marknaden. Det offentliga som kollektiv identitet har ersatts av individualiserad och ekonomiserad identitet som skattebetalare och konsument.

Clarke (2004) menar att den offentliga sfären kan förstås ur flera aspekter dels som offentliga intressen som offentlig service men också som kollektiv identitet. Nyliberalismen berättar enligt Clarke (2004) en historia om hur världen och framtiden kommer att utvecklas – i och med detta försöker nyliberalismen få historierna att bli sanna. Genom att studera välfärdsstatens politik i framför allt Storbritannien och USA de senaste 20 åren kan Clarke (2004) inte ge en optimistisk syn på utvecklingen. Clarke (2004) anser att genom att tänka på nyliberalismen som en strategi så är det möjligt att förklara avståndet mellan nyliberalismens ambition och vad som uppnås. Utvecklingen av nyliberala idéer är inte helt lyckade eftersom det finns motstånd, vägran men också förhandlingar angående nyliberala idéer. De nyliberala intressena svävar inte i ett tomrum utan de möter motstånd², blockeringar och vägran (Clarke, 2004).

² Clarkes (2004) begrepp resistance, blockage och refusals.

Cervantes (2005) visar att det i en lokal kontext finns motstånd, blockeringar men också vägran mot nyliberala strömningar. Cervantes (2005) visar att personer i ledande befattningar har en uppfattning om att gymnasieskolan ska bidra till att förändra attityder till att starta och driva eget företag bland ungdomar. Detta sker i en kontext där ungdomarna befinner sig i en miljö med en stor tradition av arbete i den offentliga sektorn. Den slutsats som dras är att personer i ledande befattningar och ungdomar agerar och lever i separata världar där politiker och ledare pratar från ovan och tar för givet att deras planer och visioner är rotade i ungdomarnas verklighet i ett modernt samhälle. Det finns snarare motstånd, blockeringar och vägran till de nyliberala strömningarna.

Senare forskning av Cervantes (2007, 2008) visar att det finns en ökad nyliberalisering inom utbildningssektorn, och där en kommun tillsammans med näringslivet startar en entreprenörskapsutbildning inom gymnasieskolan i kommunal regi. Denna utbildning övergår efter ett år till en fristående skola. Cervantes (2007, 2008) visar att lokala politiker förhandlar med sina huvuduppfattningar om att skolan helst ska vara i offentlig regi och hur politiker på grund av vissa situationer måste hitta alternativa strategier för att hantera situationen. Ledare visar generellt ett motstånd mot fristående skolor samtidigt som de anser att ett bra samarbete med den lokala industrin är viktig. Den slutsats Cervantes (2007, 2008) drar är att ledare både förhandlar med och visar motstånd mot nyliberala idéer.

Nyliberala reformer inom utbildningssektorn i ett internationellt perspektiv

Det är svårt att jämföra skolor och skolutveckling i olika länder eftersom kontexten är av betydelse för de förutsättningar fristående skolor har ur ett historiskt och kulturellt perspektiv (Damgren, 2002). Samtidigt är det viktigt att lyfta de förändringar det svenska skolsystemet genomgått och fortfarande genomgår i ett internationellt perspektiv på grund av

globaliseringen i samhället. I detta avsnitt redovisas den internationella forskningen angående nyliberala influenser så som privatisering av utbildningssystemet. Internationell forskning av bland annat Zajda (2006b) visar hur nyliberala reformer – så som privatisering av utbildningssystemet – runt om i världen påverkar utbildningssektorn. De nyliberala reformerna inom utbildningssektorn är globala, och måste ses i en global kontext där statens roll förändras på grund av globaliseringen. Staten vill på grund av globaliseringen nå en ökad effektivisering, global konkurrenskraft och teknologisk utveckling.

Davidson-Harden och Majhanovich (2006) använder begreppet nyliberalism analytiskt och som teoretisk referensram i sin undersökning angående privatisering av utbildning i Kanada. De förstår nyliberalism som social och ekonomisk policy som har ökat arbetet och inriktningen mot användandet av marknadsmekanismer som styrning av ett kapitalistiskt samhälle. Författarna menar att det Kanadensiska utbildningssystemet har skiftat från utbildning inriktat för alla medborgares "common good" till att skapa tillväxt och genomförbarhet av företagsintressen i varierande sektorer som legitimerar den ekonomiska konkurrensen. De menar att nyliberalismen inte bara handlar om en abstraktion eller diskurs utan politisk och ekonomisk strategi som representerar aktörers intressen. Detta innebär att policys och politisk strategi angående privatiseringar påverkar utbildningssystemet i Kanada på två sätt, för det första genom ökning av privata företag och ett ökat intresse i att göra vinst genom utbildning. För det andra menar författarna att den nyliberala diskursen av marknadsmekanismer inom utbildning introducerar en ökning av 'quasi-marknaders'³ mekanismer som konkurrens och val vilka lämnar avtryck hos samtliga utbildningsnivåer i det Kanadensiska utbildningssystemet. Davidson-Harden och Majhanovich (2006) menar att olika rättigheter ställs

³ Kvasi-marknader betyder skenmarknader och används för att betona att verksamheten har andra förutsättningar än på en fri marknad (Edebalk och Svensson, 2005). En kvasi-marknad har inslag av både offentligt och privat och producenterna konkurrerar om offentliga kontrakt. Finansieringen av verksamheten sker i huvudsak via skatter (ibid.).

mot varandra och skapar en dynamisk spänning där utbildning ses som vilken marknad som helst och där marknadsekonomi ska styra kontra utbildning som en social rättighet i kontexten av välfärdsstatsmodellen.

Även Coffey (2001) menar att de reformer som genomförts i Storbritannien har inneburit quasi-marknader. Detta innebär enligt Coffey att en del förändringar som skett inom utbildningssektorn har rört sig bort från individualisering och en fri marknad och därmed snarare inriktar sig på meriter utifrån samarbete, tvistefrågor, val och partnerskap i en omgivande marknad. Detta innebär att elever och studenter är utbildningsklienter. Uppkomsten av quasi-marknader inom utbildning innebär att skolan har ökat sin fokusering på att upprätthålla antalet elever. Konkurrensen av elever har inneburit att den obligatoriska skolan har varit tvungen att anpassa sig till marknadsstrategier och lokalisera sig inom vissa nischer som visar deras värde, etiska grundsyn och status.

Ball (2007) menar att det finns en komplex triangel av initiativ, strategier och underordning, vilket han benämner "post-neo-liberal policy making" (Ball, 2007:10). Detta är särskilt signifikant för utbildningspolicy som har en generell orientering mot konkurrens å ena sidan och utveckling av nätverk och partnerskap å andra sidan. Konsekvensen är enligt Ball (2007) att analysen av privatisering i termer av nyliberalism är begränsad och bristfällig och att detta måste kompletteras med "the Third Way" policies. Ball (2007) menar att Third Way policies – instabilt och ibland osammanhängande binder ihop underordning av utbildning till krav om strukturell konkurrens, och återartikulering av statlig utbildning. Detta sker genom produktion av ny policies så som – val, tvistefrågor, personifiering och en medelklass ontologi av välfärd, företag, teknologi, och innovation. Detta innebär social ojämlikhet i utbildning för viss arbetarklass och etiska minoriteter, en social ojämlikhet som han menar handlar om underprestation och lågt medbestämmande. Det är ett socialt problem kopplat till ekonomin och uttrycks som individuellt ansvar och individuell själv-organisering (individual self-organisation). Utvecklingen visar att utbildningens roll som social reproduktion har rört sig bort från kollektiv

konsumtion till en individuell angelägenhet. Detta visar sig genom utvecklingen av något Ball (2007) kallar Education Service Industry (ESI) – det vill säga privatisering av skolor där marknadsmekanismer introduceras.

Ball (2007) hänvisar till Giddens (1998) samt Eagle (2003) när han talar om den tredje vägen och nyliberalismen, Ball menar utifrån detta att nyliberalismen vilar på en oreflekterad tro på marknaden och den privata sektorn som en motor till den nationella ekonomiska konkurrensen, en frimarknads fundamentalism som oavsett statens påfund nästan alltid motverkar sitt syfte. Den tredje vägen vilar på mer reflekterad anpassning av flexibilitet av statens roll och respons. Ball menar att nyliberalismen och tredje vägen är detsamma men olika, genom att de har olika former av policy sammansättningar. Ball försöker visa att privatiseringen av skolor involverar varierande förändringar i politiska processer och statens roll, i organisering samt mellan människor och deras relationer. Ball menar att vi måste se privatisering som en del i en mycket större boxningsring (canvas) av sociala förändringar och förändringar i det sociala.

Apple (2005) menar att det finns vissa nyckelbegrepp i den offentliga debatten angående utbildning som är bundna till social rörelse från vilka de har skapats och i vilka de strider om idag. Begreppen Apple talar om är *"markets, standards, accountability, tradition, God"* (Apple, 2005:210). Bakom dessa begrepp menar Apple att demokrati, frihet, val, dödlighet, familjen, och kulturen finns. Dessa begrepp är nyckelbegrepp bundna till vissa antaganden om lämpliga institutioner, värden, sociala relationer och policys. Nyliberalismen är nära sammankopplad med dessa begrepp, framför allt marknaden och friheten som individuellt val. Apple menar att utbildningsreformer som bland annat ett ökat fokus på marknaden och marknadsmekanismer i det långa loppet förvärrar ojämlikhet mellan människor, speciellt när det gäller skillnader i möjligheter som beror på klasstillhörighet och etnicitet.

Apple (2005) menar att nyliberalismen anser att det som är privat är bra medan det som är offentligt är dåligt. Offentliga institutioner så som

skolan är svarta hål där pengar rinner in och försvinner men som inte leder till adekvata resultat. Den slutsats som Apple (2005) drar är att den nyliberala agendan har negativa effekter på vår känsla för samhället och den offentliga sektorns hälsa och vår vilja att bygga ett samhälle som är mindre ekonomiskt och etiskt stratifierade. Apple menar att marknaden och de valmöjligheter den medför är en attack på staten.

Coffey (2001) visar i sin bok "Education and Social Change" att utbildningssektorn de senaste 20 åren har genomgått en signifikant transformering i kontexten av sociala, ekonomiska och policy förändringar. Coffey (2001) har inriktat sin forskning på Storbritannien och de förändringar som skett där. Coffey menar att den utbildningsreform som genomförts av den nya högern har inneburit retoriska möjligheter till val och tvistefrågor som i sin tur har inneburit nya bestämmelser angående organisation, ledarskap och resurser som avspeglar sig i en bredare referensram som centrerar individen och betonar en stark stat. Coffey menar att resultatet av detta blev en koncentration av makt där föräldrar gavs ökade valmöjligheten och skolan fick ökade möjligheter att fatta beslut och ta ansvar. Den förändrade policyn har inneburit en differentiering eftersom policyn innebär att föräldrar har rätt att välja skola och skolorna måste hitta vägar för att attrahera konsumenterna.

Biraimah et al (2008) menar att globalisering innebär en ny delaktighet utanför de nationella gränserna. Effekten på miljön, social förskjutning och arbetets degradering är direkt relaterad till vinst och progress som är en del av globaliseringen. Globalisering är en marknadsdriven process med konsumtion, vilken inför en nyliberal ekonomisk regim av handels relationer som är kopplade till diskursen om modernisering. Vissa vill rikta uppmärksamheten till globaliseringen genom att fokusera på sociala problem som är producerade av globaliseringen. Dessa röster har blivit svagt viskande i en i övrigt öronbedövande kör - som lyder under ett nytt socialt kontrakt av nyliberalism qua demokrati som håller vissa principer utanför debatten om att marknadskrafter alltid är för bästa intresse för de flesta människor, skapar välstånd och ett bra liv och att utbildning måste

stödja detta.

Zajda (2006b) menar och hänvisar till Daun (2003) att marknadskrafter, decentralisering och privatisering som introducerades under 1990-talet på grund av nyliberala diskurser hotar att underminera likvärdiga utbildningsmöjligheter. Daun visar enligt Zajda (2006b) att staten pressas av marknadskrafter och nyliberala diskurser i framför allt Sverige. Den slutsats Zajda (2006b) drar, är att det är ett komplex samspel mellan privatisering, decentralisering och statens roll vid utbildning och policys. Vidare menar han att de utbildningsreformer som genomförts och statens roll i styrning av utbildning är problematisk till sin natur.

Daun (2006) menar att privata skolor har spelat en stor roll i länder som Frankrike och England. Samtidigt menar han att val av skolor har varit mer radikal i Tjeckien, England och Sverige där det är öppen inskrivning och ingen geografisk begränsning av valen. I dessa länder har de fria valen också blivit kombinerade med marknadskrafter. Daun hävdar att processen av förändrad skolstyrning och utbildningsresultat baserat på decentralisering och privatisering måste förstås i termer av att reformerna är implementerade i en kontext av ekonomiska faktorer så som neddragningar i budget, och en krympande bas i den offentliga sektorn. Sandström (2002) anser att Sveriges friskolereform har varit en av de mest radikala i världen.

Ball (2007) menar att det finns ett förvirrat samspel mellan tillit och tvivel (distrust) i diskursen som företräder reformer inom den offentliga sektorn. Det handlar till stor del om en retorisk satsning och diskursivt arbete som menar att den offentliga sektorn är beskriven som ineffektiv, otillgänglig, slarvig, ovillig att ta risker och motståndskraftig mot innovationer. Detta porträtt arbetar också med att exkludera och inte värdesätta de röster som har svårt att sätta in sig själva i denna diskurs.

Privatisering av offentlig verksamhet i ett nationellt perspektiv

Den klassiska liberalismen som betonade den lokala och privata sfären har varit svag i Sverige (Lindbom, 2007). Idag råder det en ökad nyliberalisering där privatisering och marknadsföring ökar samtidigt som den offentliga sektorn förändras (Clarke, 2004). Det har blivit vanligare med konkurrens och privatisering av den offentliga verksamheten samtidigt som konkurrens uppfattas bidra till att skapa effektivitetsvinster (Trygged, 2000; Coffey, 2001). Under 1990-talet började konkurrens ses som ett sätt att effektivisera den offentliga sektorn (Arnman et al, 2004). Det fanns en förväntan om att konkurrensen mellan skolor i offentlig regi och med andra ägarförhållanden skulle leda till ökad effektivitet och ökad kvalitet (Arnman et al, 2004).

Lundqvist (2001) hävdar att privatiseringsprocessen ska ses som en pågående politisk kamp om var gränsen mellan den offentliga sektorn och privata sektorn ska gå. Lundqvist (2001) menar att privatiseringsbegreppet bör användas och reserveras för *”beslut och handlingar tagna och utförda av demokratiskt ansvariga aktörer och organ i den offentliga sektorn i akt och mening att överföra något som hittills varit under offentligt ansvar eller i offentlig ägo bort från denna sektor och över till den privata”* (Lundqvist, 2001:255). Vidare menar Lundqvist att de offentliga företrädarna inte behöver överföra alla aspekter av den offentliga verksamheten till den privata, det handlar snarare om en inriktning om att flytta något genom politiska beslut från den offentliga sektorn till den privata. Ett exempel som Lundqvist tar upp är när den moderatledda regeringen 1991-1994 ansåg att fristående skolor var en fråga om valfrihet och där reglering och finansiering från det offentliga skulle underlätta etablering av de fristående skolor och på så sätt skapa alternativ till den kommunala skolan.

Privatiseringarna presenterades inledningsvis som förvaltningspolitisk teknik för att komma tillrätta med finanserna och effektiviseringsproblematiken inom den offentliga sektorn (ibid.). Lundqvist menar att de fristående skolorna har genomgått en intressant privatiseringsutveckling där regleringen är offentlig och aktiv.

Som vi har sett influerar nyliberalismen vårt skolväsende och begrepp som mångfald snarare än likformighet förespråkas (Franzén, 2006). Franzén (2006) menar att detta har bidragit till att skolan ses som en individuell angelägenhet där begrepp som valfrihet, effektivitet, ansvar och konkurrens används. Framväxten av den ökade valfriheten av annan offentlig skola och mellan skolor i privat eller offentlig regi ligger enligt Jönsson (1999) i linje med välfärdsstatens utveckling från ett starkt centraliserat styrsystem till successiv decentralisering där skolan inte längre uppfattas som ett självklart medel att uppnå jämlikhet utan snarare hitta individuella karriärvägar.

Det sker en förskjutning av skolans funktion från en kollektiv medborgarförberedande skola som förbereder medborgarna för ett aktivt medborgarskap till förmån för individuella projekt (Englund, 1996a). En liberal tradition som står för pluralism diskuteras där privata skolor och marknadsorientering är centrala frågor (Englund, 1996a).

Schüllerqvist (1996) visar att det under 1984/85 skedde en tydlig kursförändring när det gäller socialdemokratins officiella syn på valfrihet inom den offentliga sektorn. Detta innebar att partiets skolpolitik förändrades.⁴ Förändringarna kom efter 1980-talets starka högervåg och socialdemokraterna införde strax innan regeringsskiftet 1991 ett sektorsbidrag där fristående grundskolor som godkändes av skolverket automatiskt fick del av det kommunala sektorsbidraget (Arnman et al, 2004). Detta skedde enligt Arnman et al (2004) på grund av det tryck som socialdemokraterna hade om att öka valfriheten inom skolområdet, där det skulle bli lättare att välja inom skolan, mellan skolor och mellan kommunala och fristående skolor. Från att ha varit restriktivt angående fristående skolor i början av 1980-talet började socialdemokraterna förändra sin restriktiva hållning. Schüllerqvist (1996) menar att en tänkbar faktor till förändringarna hos socialdemokraterna är de nyliberala strömningarna

⁴ Socialdemokraterna hade vid denna tidsperiod tagit över regeringsställningen efter en borgerlig regering.

som påverkar förhållandet mellan samhälle och individ. Frågan om valfrihet och profilering bland socialdemokraterna kan uppfattas som en taktik där förändringen inom den offentliga skolan skulle leda till att kravet på ett ökat stöd till fristående skolor skulle förändras (ibid.).

Fristående skolor – en ständig debatt

Fristående skolors existens och etablerande debatteras flitigt (Bunar, 2004; Myrberg, 2006). Debatten kan enligt Bunar (2004) delas in i tre läger, (1) de som försvarar de skolpolitiska reformerna som genomfördes i början av 1990-talet och ser fristående skolor som en demokratisk och medborgerlig rättighet. (2) Motståndare och skeptiker som anser att fristående skolor ökar de sociala klyftorna och kostnaderna för den kommunala skolan. (3) De som inte riktigt vet vilka pedagogiska och sociala effekter som etablering av fristående skolor innebär.

Myrberg (2006) menar att debatten angående fristående skolor kan delas in i två poler där den ena polen hävdar att fristående skolor fördjupar de demokratiska rättigheterna och deltagandet i skolutveckling och den andra polen menar att fristående skolor leder till successiv upplösning av den offentliga skolan som står för en samhällsfostrade funktion.

Englund (1996b) menar att den gemensamma grundskolan – en skola för det "public good" hotas brytas sönder av ett skolsystem för "the private good". "The private good" är byggt på föräldrars och barns framtidsbedömningar och prioriteringar. Genom förändringen av skolsystemet har bestämmanderätten över skolans verksamhet förskjutits från den offentliga demokratiska processen till föräldrarna och det enskilda barnet som ges ett större inflytande över enskilda skolor (Englund, 1996b). Schüllerqvist (1996) menar att föräldrars ansvar för sina barns utbildning har varit en stark motivering för valfrihet, profilering och fristående skolor. Vidare menar han att det i barnens tidigare år handlar om föräldrarnas val och inte barnens där föräldrars rättigheter att överföra sina grundvärderingar till sina barn är centrala. Detta är enligt Schüllerqvist (1996) inte samma sak som individuell valfrihet.

Damgren (2002) menar i sin doktorsavhandling att föräldrarna när de väljer ett fristående alternativ utgår ifrån vad som är bra för det egna barnet och inte vad som gagnar andra barn. Damgren (2002) menar att föräldrar utgår ifrån ett egoistiskt perspektiv där ledstjärnan solidaritet inte finns. Diskussionen om fristående skolor handlar enligt Damgren (2002) om olika tolkningar av begreppen *private good* och *public good*.

Arnman et al (2004) visar i sin rapport att det under 1990-talet blivit förändrade attityder till fristående skolor bland föräldrar och kommuner. Föräldrarna har blivit mer positivt inställda och kommunerna ökar sina insatser att möjliggöra fria val. En av orsakerna till detta är enligt författarna att villkoren för statliga resurser har blivit mer jämställda. Reformen med fristående skolor och valfrihet visar ett klart tecken på en maktförskjutning som stärker föräldrarnas position gentemot personal och politiker, reformen stärker dock inte barnens position (ibid.). Det sker med andra ord en maktförskjutning till föräldrarnas fördel.

Arnman et al (2004) anser att valfriheten inom utbildningssystemet inte kan vara helt flexibelt så att varje individ kan välja exakt det individen vill. Detta är enligt författarna fiktion även om retoriken byggt upp en sådan föreställning. Verkligheten visar snarare att ekonomiska och resursmässiga förhållanden avgör och begränsar ett totalt fritt val och de möjligheter individen har att få en helt igenom individuell utbildningsväg. Valfriheten och möjligheterna att välja har ökat men fortfarande finns de gamla differentieringsmönsterna kvar i samhället. Det är de högutbildade föräldrarna som väljer och valet av skola är mer avgörande än valet inom skolan eftersom valsystelet är uppbyggt så tidigare val utesluter vissa senare val. Arnman et al (2004) menar att ett system med alltför stora valmöjligheter riskerar att i ett längre perspektiv försämma villkoren för vissa grupper. I ett sådant system kommer de mest gynnade att vara vinnarna. Detta kan på sikt leda till oönskade motsättningar. Det finns en risk att ökad valfrihet medför en ökad segregation där skolans möjligheter att påverka elevers kunskaper som medborgare försvagas.

Söderström och Lundbäck (2000) har ett ekonomiskt perspektiv på sin

forskning angående effekter av etableringsfrihet inom sjukvård och utbildning. De menar att det inom forskningen finns föga belägg för att en ökad valfrihet skulle innebära en ökad ojämlikhet inom utbildning. Snarare anser de med hänvisning till studier i USA och England att kundval tenderar att utjämna skillnader mellan organisationsformer på marknaden exempelvis mellan privata och offentliga aktörer. Söderström och Lundbäck (2000) hävdar att många undersökningar av kvaliteten av studieresultat påverkas positivt av den konkurrenssituation privata⁵ skolor innebär. Detta gäller för både privata och offentliga skolor. Den slutsats forskarna drar är att politiken bör inrikta sig på att främja konkurrens. Samtidigt säger de i slutordet att segregering kan uppkomma eftersom föräldrars yrke och utbildning kan påverka valet av utbildningsform. De menar att det på grund av att det i Sverige finns få fristående skolor endast är en minoritet av eleverna som har möjlighet att nyttja alternativa utbildningskoncept.

Ökade valmöjligheter i ett internationellt perspektiv

Internationell forskning visar att marknadsorienterade skolreformer som är designade för att öka valmöjligheterna för föräldrar och elever är problematisk (Zajda, 2006a; Tomlinson, 2001). Skolval och skolmarknaden har många brister som inkluderar föreställningen om att bra utbildning är relaterad till de bästa jobben som ger social status, en bra position och privilegier. Tomlinson (2001) menar att utbildningsmarknaden inte uppmuntrar social balans i skolorna, lika rättigheter eller hjälp till socialt exkluderade, det skapar snarare en social segregation som arbetar mot möjligheten att förbereda bra medborgare som bryr sig om varandra.

Lauder et al (1999) som har forskat om effekterna av konkurrens på utbildningsmarknaden i Nya Zeeland menar att konkurrens på utbildningsmarknaden leder till en tillbakagång av den generella

⁵ Söderström och Lundbäck talar om privata skolor i stället för fristående skolor. En förklaring till detta kan vara att litteraturstudien framför allt baseras på internationell forskning och inte forskning inom det svenska skolsystemet.

utbildningsstandarden eftersom den har en negativ effekt för skolor med hög andel arbetarklassbarn medan medelklass skolorna blir oberörda. Det Lauder et al (1999) menar är att de minst privilegierade förlorar på utbildningsreformen medan de mer privilegierade får ökade möjligheter. Utifrån detta menar forskarna att marknaden inte fungerar eftersom den varken är effektiv eller rättvis. Lauder et al (1999) anser att det är förvånande att politiker har en tro på marknaden och dess effektivitet eftersom denna tro enligt författarna är missledande.

Den debatt som förs om utbildningsmarknaden är enligt Lauder et al (1999) en sammandrabbning mellan konkurrerande visioner om samhället, ekonomisk effektivitet och sociala rättigheter. Kritiker av marknaden menar att en grundläggande oro är att utbildningsmöjligheter kommer att bli polariserade på samma sätt som inkomst. Detta kommer att uppstå om medelklassfamiljer använder sitt övertag på marknaden och skickar sina barn till populära skolor med barn från liknande bakgrunder och därmed lämnar socialt mixade skolor som arbetarklass getton (Lauder et al, 1999). Valen av skola avgörs av den sociala bakgrunden så som klass, genus och etnicitet. Den slutsats som forskarna drar är att den effektivaste vägen att uppnå utbildningsresultat är att reducera fattigdom och social utslagning genom att driva ett utbildningssystem som är rättvist och effektivt. Lauder et al (1999) tror att de bevis som de presenterar i sin undersökning visar att marknaden inom utbildningssystemet ger de mer privilegierade ett övertag över de mindre privilegierade.

Förändrade förutsättningar för kommunala skolor ur ett lokalt förvaltningsperspektiv

De nyliberala förändringar och den moderniseringsprocess som sker i samhället innebär konsekvenser inom den offentliga sektorn. För skolans del innebär det att det sker en ökning av fristående skolor vilket innebär att det uppkommer en konkurrenssituation mellan kommunala och fristående skolor (Lindbom, 2007; Bergström och Sandström 2001). De förändringar som sker innebär att kommuner måste inse att de är i behov av att genomföra organisatoriska förändringar av skolans verksamhet (Bergström och Sandström 2001). Genom ett ökat antal fristående grund- och gymnasieskolor försöker kommunens politiker och tjänstemän arbeta fram strategier för hur den konkurrenssutsatta kommunala skolan ska hantera de förändringar som sker.

Som ett led i att utarbeta strategier har Luleå kommun genomfört ett antal utredningar angående fristående skolans och enskilda förskolors etableringar och dess konsekvenser och effekter. Backman (2005) skriver i sin utredning angående konsekvenser av en fristående grundskolas etablering i kommunen att det finns två tänkbara scenarier. Scenario A innebär att det under det första året kommer de *kommunala grundskolorna reduceras motsvarande 200-320 barn i åldrarna F-6. Elevminskningen slår kraftfullast mot de centralt belägna kommunala grundskolorna* (Backman, 2005:17). Under år 2 sker en utökning motsvarande skolår 7-8. Scenario B innebär att den fristående skolan etablerar en verksamhet motsvarande skolår F-9 under första verksamhetsåret. Scenario B innebär att de *kommunala grundskolorna i Luleå reduceras med 250-400 barn motsvarande skolor F-9* (ibid:18). De positiva effekter som lyfts fram i rapporten är att konkurrensen av de fristående skolorna kan innebära att de kommunala skolorna blir bättre på att nyttja sina resurser och därigenom höjer kvaliteten på undervisningen.

I Backmans (2005) rapport ges förslag till åtgärder på kort och lång sikt. De åtgärder som beskrivs är att upprätta en god dialog mellan

kommunen och de fristående skolorna. På lång sikt är det viktigt att upprätta gemensamma mötesplatser för goda exempel och erfarenhetsutbyte mellan pedagoger och gemensamma utbyten mellan föräldrar och barn.

De slutsatser som dras i rapporten *Fristående skolor Konsekvenser, effekter och scenarios* (Backman och Landqvist, 2006) visar att de skolor som finns i närområdet där den fristående skolan etableras påverkas i störst utsträckning. Skolområdet kommer att bidra mellan 60-85 % av det totala elevunderlaget vid den fristående skolan. Den sociala bakgrunden, dvs föräldrars utbildningsbakgrund och totala inkomst är avgörande för den högre procentsatsen. I den ovanstående rapporten framgår råd som skolledare i andra kommuner har gett. Dessa råd är bland annat:

- *Uppmuntra och stöd skolutveckling och mångfald i de kommunala skolorna*
- *Uppmuntra och stöd profilering och marknadsföring av de kommunala skolorna.*
- *Var lyhörd och stöd lärare och skolledares uttryckta önskemål om förändring i den kommunala skolan*
- *Redovisa öppet vilka förhållanden som råder, resursfördelningsmodeller, bidrag osv.*
- *Förebered er i första hand på hur ni ska möta fristående gymnasieskolor (Backman och Landqvist, 2006:39).*

Ovanstående utredning innebar att skolchefen lämnade följande förslag till barn- och utbildningsnämnden.

”Skolorna i de områden där fristående grundskolor etableras påverkas mest genom minskad elevtillströmning. Under den fristående skolans första verksamhetsår förekommer olika problem såväl i den fristående skolan som i den kommunala. Dessa problem avklarar successivt för att plana ut under det

tredje verksamhetsåret. Rapporten visar också bl.a. att förekomsten av fristående skolor kan påskynda de kommunala skolornas processer för att förändra och modernisera arbetssätt och metoder. God kommunikation och tydlighet påverkar såväl de fristående som de kommunala skolorna positivt.” (BUN, 2006-09-28)

Skolchefen föreslår arbetsutskottet:

”... [att] en organisation för samverkan mellan förvaltningen och de fristående skolorna skapas. Därtill finns anledning att i ett senare skede ta ställning till möjligheterna att skapa förutsättningar för alla barn/ungdomar att fritt välja skola.” (BUN, 2006-09-28)

Utifrån ovanstående resonemang menar kommunens företrädare att det är viktigt att ha en god relation till de fristående skolorna samtidigt som etableringen av fristående skolor innebär konsekvenser för den kommunala verksamheten, framför allt i de skolor som befinner sig geografiskt nära en fristående skola. Samtidigt visar ovanstående utredningar och de förslag som lämnats från tjänstemännen till politikerna att fristående skolor också har eller kan ha positiva effekter på den egna verksamheten som exempelvis utveckling av arbetssätt och metoder.

Etableringar av fristående skolor i kommunen innebär olika scenarier för vad eventuella etableringar kan innebära för kommunen. Detta sker som ett försök till att förutse vilka framtida konsekvenser en etablering av en eller flera fristående skolor kan få för kommunen. Detta innebär att kommunens företrädare kalkylerar med risker utifrån förlorad trygghet (jfr Beck, 1998) och hur de ska göra för att minimera dessa. Utredningen visar att det finns en oro för vilka konsekvenser som fristående skolor kan få för den egna organisationen. Genom att lyfta fram positiva effekter av

etableringar av fristående skolor och dess effekter försöker kommunen hitta strategier för hur de ska hantera konkurrensen och på så sätt förhandlar kommunen med de nyliberala strömningarna (jfr Clarke, 2004). De traditioner som finns i kommunen anpassas till den nya situationen genom att integrera det gamla med det nya genom att placera in det nya i en kontext, av det förflutna, nutid och framtid, i det här fallet genom att ta reda på hur andra kommuner hanterat de fristående skolornas etablering (jfr Giddens, 1996).

Genom att samverka med de fristående skolorna är förhoppningen att skapa förutsättningar för barn och ungdomar att välja skola. Detta innebär att kommunen använder sig av nyliberala strategier i en miljö som är kringgärdad av nyliberalism (Harvey, 2005). Kommunens ledare och tjänstemän använder i sitt sätt att konkurrera med fristående skolor nyliberala begrepp så som profilering och marknadsföring.

Kommunens yttranden angående fristående skolors etableringar

När en fristående skola vill etablera sig ansöker huvudmännen hos skolverket för att få tillstånd att starta. Innan tillstånd ges av skolverket får kommunen i fråga samt kommuner som kan tänkas påverkas av etableringen yttra sig angående vilka konsekvenser en etablering av den fristående skolan kan innebära. Nedan redovisas hur Luleå kommun förhåller sig till etableringar av fristående skolor, baserat på de yttranden som lämnats till skolverket.

Yttranden angående fristående gymnasieskolor

De yttranden som finns angående fristående gymnasieskolor visar att kommunen uppfattar att det blir problematiskt att införa fristående gymnasieskolor. Problematiken består bland annat i att det efter 2010 kommer att bli ett kraftigt vikande elevunderlag inom gymnasieskolan. Den kraftiga elevminskningen innebär enligt yttrandet negativa ekonomiska, pedagogiska och sociala konsekvenser vilket innebär

försämringar avseende kvaliteten i den kommunala gymnasieskolan. Detta beroende på att det blir en splittring av resurserna i ett kommunalt perspektiv vilket nedanstående citat visar.

*"[Som] kommunprognos elever visar, kommer antalet elever i Luleå Kommuns gymnasieskola att minska med nära en tredjedel, om de ansökningar som har kommit in, som gäller etablering eller utökning av verksamhet 2008 beviljas och skolorna startas. En sådan nedgång kommer självklart att ha stor effekt både ekonomiskt och kvalitativt på verksamheten."
(Yttrande 2007-05-09)*

Utöver detta visar yttrandet också på att företrädare för kommunen anser att det finns risk att administrationen inte kan hantera en splittrad verksamhet och att det kommer att innebära ökade kostnader för kommunen. Yttrandet visar att det finns motstånd mot etablering av fristående gymnasieskolor, trots att det i dagsläget finns en hög andel gymnasieelever. Motståndet finns mot de nyliberala strömningar där privatisering av kommunal verksamhet är i fokus. Motståndet tar sig uttryck i ekonomiska, pedagogiska och sociala termer där det finns en rädsla att fristående gymnasieskolors etablering ska innebära försämringar i kvaliteten på gymnasieskolan. Citatet ovan visar också att kommunen placerar in sina handlingar i kontexten av förflutet, nutid och framtid (jfr Giddens, 1996).

Yttranden angående fristående grundskolor

När det gäller fristående grundskolor framgår det i yttrandena att etablering av fristående grundskolor innebär betydande kostnadsökningar eftersom det är svårt att anpassa lokaler och personalresurser till de förändringar som sker. Fristående grundskolor har hela kommunen som upptagningsområde vilket innebär att ingen enskild skolenhet kan läggas ner. Samtidigt måste kommunen ha en överbyggnad för att kunna ta emot

elever vilket ökar kravet på flexibilitet samtidigt som det är svårt för kommunen att förutsäga vilka behov som finns. Nedanstående citat visar en sammanfattande bedömning och yttrande avseende en fristående grundskoleetablering i kommunen.

"Luleå Kommun, Barn- och utbildningsnämnden bedömer att den planerade fristående grundskolan ... inte kommer att ha en annorlunda profil än som redan idag erbjuds kommunens barn/elever och deras föräldrar. Inget nytt som inte redan finns i Luleå Kommun kommer att tillföras med denna sökta etablering. Luleå Kommun, Barn och utbildningsnämnden bedömer att en etablering av den fristående grundskolan ..., samtidigt med det kraftfullt vikande elevunderlaget, genom att redovisa ekonomiska, pedagogiska samt de sociala konsekvenserna kommer att medföra påtagliga negativa konsekvenser för Luleå Kommun i enlighet med 9 kap 6§ skollagen." (Yttrande 2007-05-09)

Ovanstående redogörelse visar de problem som kommunen uppfattar kommer till följd av fristående gymnasie- och grundskolor. Situationen är i dagsläget olika för gymnasiet respektive grundskolan på grund av den demografiska situationen, där det finns en stor andel gymnasieelever samtidigt som det inom grundskolan sker en demografisk nedgång av antal elever. Samtidigt visar citaten att både grundskolan och gymnasieskolan ser ekonomiska, pedagogiska och sociala konsekvenser av eventuella etableringar av fristående skolor. I kommande avsnitt kommer konsekvenser av det minskade elevunderlaget samt fristående skolors etablering att belysas.

Konsekvenser av minskat elevunderlag

Ledare i kommunen anser att etablering av fristående skolor får konsekvenser för den kommunala verksamheten. På grund av minskat elevunderlag måste den kommunala organiseringen för skolan förändras. Följande citat från en politiker i barn- och utbildningsnämnden visar på en av konsekvenserna som är av stor betydelse för den kommunala verksamheten.

Konsekvenserna är ju att man måste ju naturligtvis anpassa den egna verksamheten eftersom, ja det finns ju X antal elever och dom ska vi, vi kan ju inte ha en organisation för 3000 elever om vi har 1500.

Citatet visar att den kommunala verksamheten måste anpassas till den rådande situationen. Vilket i förlängningen kan innebära uppsägningar av personal och att skolor slås ihop för att det ska gå att bedriva en lönsam verksamhet. Förändringarna innebär ekonomiska och lokalmässiga konsekvenser för den kommunala verksamheten. Som en konsekvens av den demografiska situationen och konkurrens från fristående skolor har Barn- och utbildningsnämnden beslutat att det måste vidtas strukturella åtgärder där en anpassning av verksamhetens omfattning till den minskande elevvolymen måste ske (Delårsrapport; Förstudie, 2007-09-05). Nämnden beslutade i april, 2007 att 40 årsarbetare avseende personal som ej finansieras av elevpengen samt uppsägningar av ca 70 pedagoger inom grundskolan måste genomföras. Utöver anpassningen av personal till elevunderlaget pågår en lokalutredning som ska syfta till att minska lokalkostnaderna (Delårsrapport).

De problem som företrädare för kommunen upplever är till stor del baserade på omställningskostnader, där kommunens verksamhet minskar till följd av att elever lämnar den kommunala skolan till förmån för de fristående skolorna. I den lokalutredning som kommunen genomfört under hösten 2007 framgår att orsaken till den lokalanpassning som måste ske har sin bakgrund i en pågående elevminskning samt att fristående skolor

etablerat sig i kommunen (Rapport, 2007-12-20). I rapporten belyser företrädare för kommunen arbetsmiljö-, pedagogiska - och ekonomiska omställningskonsekvenser. De åtgärder som föreslås i utredningen bygger på prognoser av elevvolym, fristående skolors etablering och påverkan på den kommunala verksamheten, lokalstatus och konsekvenser för närhetsprincipen. Följande citat visar skolchefens uppfattning om konsekvenser av de fristående skolornas etableringar.

Problemen som vi har som organisation, som kommun, det är inga långsiktiga frågor. Dom är bara jobbiga och problematiska när vi ska ställa om oss. ... Organisationsform och volymanpassning för oss, och lokalfrågorna och allt det här, det är ju ett jätteproblem ... initialt men det falnar, fasas ju ut och ... kommer inte att vara en problembild i sig på sikt....

De kostnader som är förenade med fristående skolors etablering och de omställningskostnader som finns är enligt skolchefen ett övergående problem. Det handlar om att den fasta strukturen förändras och en ny miljö skapas vilket innebär att en anpassning måste ske av den kommunala verksamheten (jfr Berman, 2001). Samtidigt visar citatet att kommunens företrädare upplever att det är stora omställningsproblem förenade med fristående skolors etablering där det som är tryggt utsätts för förändring och där kommunens handlande baseras på de traditioner som finns, vilka är av betydelse för hur kommunen hanterar den nya situationen (jfr Giddens, 1996).

Marknadsföring av kommunala skolor – en strategi för att möta konkurrensen från fristående skolor

Som en strategi för att visa sig konkurrenskraftig har kommunen gjort en satsning på marknadsföring av kommunala skolor och har också tillsatt en marknadsföringsstrategigrupp. I kommunens delårsrapport över det

ekonomiska läget har marknadsföring av Luleå som skolkommun varit en strategi för att visa vilken bredd skolan i kommunen har. Genom att arbeta offensivt med marknadsföring är förhoppningen att kommunens medborgare ska välja att placera sina barn i den kommunala skolan. Kommunen har bland annat gjort olika broschyrer – allt du behöver veta om skolan i Luleå – som visar utbudet i den kommunala skolan. Broschyerna har tillverkats i samarbete med en reklambyrå. Under våren 2007 har varje skola och förskola skapat en hemsida för att på så sätt profilera och visa vilken verksamhet som bedrivs. Detta som ett led i att öka tillgängligheten av information till föräldrarna men också locka kunderna till den kommunala verksamheten.

Hösten 2008 har kommunens företrädare tillsatt en projektgrupp som ska implementera marknadsföringsbegreppet inom barn- och utbildningsförvaltningen (Projektbeskrivning, 2008-08-15). Bakgrunden till projekten är att den kommunala skolan utsätts för konkurrens från flera aktörer och där ledare och medarbetares tilltro på den egna verksamheten påverkar vilken uppfattning som finns om skolan bland kommunens medborgare. För att öka konkurrenskraften vill kommunen öka medarbetarna och ledarnas kunskaper om konkurrenssituationen och dess konsekvenser. Syftet med projektet är därför att öka förståelsen för konkurrenssituationen och tilltron till den egna verksamheten.

Följande citat visar hur barn- och utbildningsnämndens ordförande trycker på vikten av professionalism hos personalen i förhållande till föräldrar och barn eftersom personalen är bärare av den kommunala verksamheten i förhållande till barn och föräldrar.

...den bild du för ut det är den som folk som ska söka sig till en skola, om det då är föräldrarna eller eleverna som väljer... är [det] den bild du för ut som på något sätt är den som blir officiell och ... jag menar [att] vi måste lära oss att föra ut budskapet på ett positivt sätt.

Ovanstående citat visar att det sätt skolan marknadsför sig i direkt kontakt

med föräldrar och barn bedöms vara av stor vikt. Det vill säga det pedagogerna som är i daglig kontakt med kunderna – föräldrar och barn – för ut är den bild som blir officiell. Därför anser politikern att det är viktigt hur vi för ut budskapet. I citatet framgår också den valmöjlighet föräldrar och barn har, visar att det skett en maktförskjutning, där valmöjligheterna innebär en förändring av den kommunala skolans sätt att vara och agera. Reformen med fristående skolor och valfrihet visar ett klart tecken på en maktförskjutning som stärker föräldrarnas position gentemot personal och politiker (Arnman et al, 2004). Det sker med andra ord en maktförskjutning till föräldrarnas fördel.

Det anses vara av stor vikt att personalen inom skolan och förskolan visar att de är professionella och tror på sig själva och sin verksamhet se nedanstående citat.

... jag tror att det är viktigt att vi förändrar synsättet och att vi ser, ser det här som viktigt. Och samma sak tycker jag också det är viktigt att alla som jobbar i offentlig verksamhet oavsett var, när och hur vågar kliva fram och säga jag är faktiskt proffs på det jag gör och inte backa bak och jag gör ju bara. För då har vi också på något sätt tyckt att det vi gör är inte så viktigt, men det är viktigt...

Det finns en tilltro till de pedagoger som arbetar vid skolor och förskolor, samtidigt som det är viktigt att pedagogerna tror på sig själva och sin verksamhet för att kunna agera professionellt. Det är enligt politikern viktigt att personalen visar att de är duktiga på den pedagogiska verksamheten för då kommer föräldrar och barn att trivas och ha en tilltro till den kommunala skolan. Det är enligt politikern viktigt att vara stolt för sitt arbete för att på så sätt visa sin profession. Nedanstående citat visar att den kommunala verksamheten inte varit utsatt för konkurrens och därför står inför något nytt.

Jag tror att, vi har inte behövt tänka på det förut i offentlig

verksamhet utan vi har, vi har så att säga vilat i nån trygg förvissning att så här ska det alltid vara, vilket det, så är det ju inte.

Eftersom den kommunala skolan inte varit utsatt för konkurrens har pedagoger och rektorer inte behövt profilera sin verksamhet och visa vad de är bra på. Citatet visar på den moderniseringsprocess skolan står inför och hur den trygga miljön försvinner när förutsättningarna förändras. Detta innebär att skolans personal måste anpassa sig till ett nytt sätt att tänka och förhålla sig till (jfr Berman, 2001 och Ball, 2007).

På Barn- och utbildningsförvaltningens hemsida skriver skolchefen att hemsidorna över skolorna har ett kundperspektiv där föräldrar och barn kan läsa aktuell information samt få information om skolornas profil (uppdaterad 2007-05-15).

"Nu kan 6 miljarder människor ta del av skolans utbud och resultat!"

"Internet är idag ett vardagligt verktyg i de flesta hem och föräldrar liksom många andra förväntar sig en utökad service via Internet. Skolornas nya hemsida är därför en hemsida med ett kundperspektiv."

Citaten visar hur nyliberala begrepp kommer in i den kommunala verksamheten. Föräldrar och barn ses som kunder, och det är viktigt för kommunen att nå ut med sin verksamhet till de befintliga och kommande kunderna. I styrdokumentet fokuseras också på att skolorna ska använda sitt friutrymme och profilera sin verksamhet (Nämnden och förvaltningens styrkort 2006-2008). Detta visar att det råder en tydlig rörelse mot ökade nyliberala idéer även inom den kommunala verksamheten om man utgår ifrån Harveys (2005) resonemang att det råder en kringgärdad nyliberalism i samhället. Citaten visar också ett ökat fokus på nyliberala strategier inom

den kommunala verksamheten och hur viktigt det anses vara att förändra det egna förhållningssättet till den egna verksamheten. Kommunens strategier innebär att traditionen måste förändras i och med de nya förutsättningarna och därmed formas aktörernas kunskaper och handlande (jfr Giddens, 1996).

Intraprenad som alternativ

I kommunen pågår en försöksverksamhet med Intraprenad. Intraprenad är en kommunal skola som är mer självstyrande där fler beslut fattas av rektor och där styrningen från centralt fattade beslut minskar. Vissa kommuner kallar denna verksamhet för kommunala friskolor. Nedanstående citat visar vad syftet med försöket är.

" Syftet med försöket är bla att finna former för ett mer decentraliserat beslutsfattande. Fler beslut fattas av rektor och i motsvarande mån förflyttas besluten från ledning och centralt placerade tjänstemän. Styrning genom centralt fattade beslut, politiskt eller genom tjänstemän, minskar därmed, vilket kan antas innebära att likformigheten i sättet att hantera olika frågor minskar." (PM 2008-04-09)

Intentionerna som förvaltningsledningen har med att införa intraprenaderna är att:

- Påverka verksamheten i riktning mot kortare beslutsvägar.
- Erbjuder ett alternativ till fristående skolor inom ramen för kommunens huvudmannaskap utan inriktning mot så kallad "avknoppning".
- Ökad måluppfyllelse. (PM 2008-04-09)

Inriktningen mot intraprenad visar på ytterligare påverkan av nyliberala

idéer. Intraprenaden anses vara en strategi för att hitta alternativ till fristående skolor samtidigt som skolan fortsätter att vara i offentlig regi. Intraprenaderna är ett sätt för kommunen att konkurrera med fristående skolor samtidigt som kommunen vill blockera (Clarke, 2004) möjligheten att fler fristående skolor etableras i form av avknoppning. Förhoppningen är att intraprenaden ska leda till ökad måluppfyllelse i den kommunala skolan.

Förändringar för den kommunala skolan - rektorsperspektiv

Nedlägningshot mot grundskolor

På grund av dels den demografiska förändringen i kommunen där elever mellan 6-16 år minskar samt fristående skolors etableringar får det konsekvenser för de kommunala grundskolorna. Detta är speciellt tydligt på de områden i kommunen där de fristående skolorna etablerar sig. Nedanstående citat visar hur en rektor reagerade vid vetskapen om att en fristående skola skulle etablera sig på området och vilka konsekvenser etableringen kom att få.

Jag minns den dagen... när vi fick reda på att [friskolan] hade, skulle [ha] lokaler på det här området. Då förstod jag men vad i herrans namn är detta. Jag minns så exakt väl, var jag satt, hur jag tänkte, jag tänkte detta är inte, kan inte vara sant. Så nära blev det, och sen körde det ju igång det blev ju verkligen, å [friskolan] gav ju ut siffror som var, ja i princip skulle [skolan] bli tom. Och ingen utav dom siffrorna stämde heller, det blev ju, det var ju inte nå roligt att det gå ut med dom här siffrorna, folk hade varit på mötet [i friskolan] och skrivit upp sig som intresserade [till friskolan], och blev plötsligt föräldrar på den nya skolan. ... Sen kom ju det här att vi måste börja spara på lokaler och ganska tidigt i det skedet så nämnde ordförande i nämnden att [skolan] ska stängas, på [nyheterna]...

Rektorn beskriver med sin berättelse hur sårbart det är när en fristående skola etablerar sig på ett område. Det som framför allt framgår är att en etablering av en fristående skola innebär konsekvenser för verksamheten, med nedläggningshot och minskat elevunderlag. Det uppstår en osäkerhet om hur många elever som kommer att lämna den kommunala skolan, eftersom de som besökt den fristående skolan och skrivit på en intresseanmälan ansågs vara föräldrar på den fristående skolan. Citatet visar också på ett minskat behov av lokalkostnader eftersom elever lämnar den kommunala skolan. Detta nämns av barn och utbildningsnämndens ordförande på TV nyheterna, vilket skapar oro hos föräldrar med barn på skolan. Nedanstående citat visar vad som hände efter TV inslaget.

Det som hände på måndan, det var att jag hade en kö med föräldrar här utanför, föräldrar som i oro sa att jag kommer att flytta över mina tre barn, därför ska [skolan] stängas ... då är det lika att jag väljer. Det var en pappa med tre barn och så utanför står en annan mamma då och väntade och hon sa samma sak, alltså unga jättefina föräldrar som nästan grät.

Den erfarenhet rektorn vittnar om visar att det finns en oro bland föräldrar om vilka konsekvenser fristående skolors etablering får för den kommunala skolan. Samtidigt är föräldrarna inte beredda att ta risken att skolan läggs ner och att de därmed får minskade valmöjligheter. Genom den oro som finns bland föräldrarna får det konsekvenser för den kommunala verksamheten. Vilket leder till en dubbel roll för rektorn som är beroende av ett stabilt elevunderlag samtidigt som det finns en förståelse för föräldrarnas oro, och att de måste välja det de uppfattar som bäst för sina barn. Nedanstående citat visar konsekvenserna av den oro som finns:

[Vi] hade räknat med att vi skulle ha kvar 200 [barn], det finns ju dom här siffrorna att 20 % från närstående så vi räknade med att vi skulle ha 200 elever men vi blev 195 och sen kom ju

då detta ... fredan före skolan skulle börja, [skolan] stängs, då försvann ju 30, 36 nya [barn].

Citatet visar vilka konsekvenser och vilken sårbarhet etablering av fristående skolor innebär för den kommunala verksamheten och de barn och föräldrar som ska välja skolform. Dessa citat visar hur nya miljöer skapas medan andra miljöer försvinner och hur föräldrar kalkylerar med eventuella risker och konsekvenser (jfr Berman, 2001; Gidden, 1997; Beck, 1998, 1999). De förändringar som ett minskat elevunderlag innebar fick konsekvenser, bland annat fick barngrupperna göras om, och personalminskning genomföras. Den erfarenhet som rektorn uttrycker handlar om att det gäller att vara väl förberedd för de förändringar etablering av fristående skolor innebär, detta uttrycks i citatet nedan:

När en fristående skola etablerar sig så är det oerhört viktigt, tror jag att man är beredd ... att det här kan hända och också att man står trygg i det man nånstans står för. Alltså, vi kan inte konkurrera på samma villkor det kan vi ju inte göra, utan att man nånstans tänker ja, vi är kvar och vi har den här profilen, men ofta blir man ju så fruktansvärt nervös så att man försöker omformulera sig så att man blir nästan som den där fristående skolan ... man tappar sin egen identitet och det kan jag tycka är lite sorgligt för dom föräldrar som valde att vara kvar hos oss, ska vi vara nå amöbor eller ska vi verkligen våga stå för det vi är. Och att då som ledare orka stå där och behålla det, det är jättesvårt.

Rektorn hävdar att de konsekvenser en etablering av fristående skolor innebär är framför allt ett ifrågasättande av den egna verksamheten. Rektorns uttryck visar hur krisen påverkar skolans identitet och den egna tron på den egna förmågan. I denna förändring påpekar rektorn att det är viktigt att ledaren och verksamheten är stark och har en tillit till sin egen

förmåga att bedriva skolverksamhet. Detta stämmer med det som Berman (2001) talar om att nya miljöer skapas och hotar att förändra och förstöra det vi känner till och det vi är. Det innebär förändringar för lärare och elever och där skolans referensram förändras (jfr Ball, 2007) genom de förändringar som sker i och med friskolans etablering.

Etableringen av fristående skolor innebär även konsekvenser för skolor i landsbygden. Detta beror framför allt på att vissa av dessa skolor har ett litet elevunderlag, samtidigt som det är stora lokalkostnader och personalkostnader. En rektor berättar att frågan om nedläggning har gått till barn- och utbildningsnämnden. Frågan om nedläggning har inneburit att föräldrarna har lämnat in en ansökan om att starta fristående skola.

... Och det togs ett beslut, och det är bara det beslut som finns ännu, att skolan ska läggas ner till sommarn. Sen har det varit otroligt mycket protester, aktioner från oppositionen, byafolk. Jättestort engagemang för man vill inte förlora sin skola. Och det lite gran i 11 timmen, tycker jag personligen, visst har dom haft dom här tankarna tidigare men dom har inte presenterat dom. Har väl tänkt att kommunen ändå ska behålla skolan. Så det kom [föräldrarna] på slutet med, att då lämnar vi in en ansökan om att få starta en friskola. Så det kom just i elfte timmen och då har [föräldrarna] gått vidare med det här upp till ... KS och där har dom pratat i dom termerna att dom kommer bevilja skolan att finnas kvar ett år till om en ansökan till skolverket kommer in.

Ovanstående citat visar att det finns ett motstånd från det omgivande samhället när det gäller effekterna av elevminskning i kommunen på grund av demografiska förhållanden samt de fristående skolornas etablering i kommunen. Rektorn hävdar att de som bor i landsbygden inte vill bli av med sin skola och därför har protesterat, detta har inneburit att

kommunstyrelsen har gått ut med att skolan får vara kvar ett år om den ansöker om att bli fristående skola. I en skrivelse från kommunalrådet efter det att barn och utbildningsnämnden beslutat att lägga ner skolan framgår att:

Med anledning av detta ansöker den lokala skolstyrelsen tillsammans med byaföreningen i Niemisel hos Skolverket om att få starta en fristående skola i byn. Vidare har man begärt att kommunen fortsätter med nuvarande driftform fram till våren 2009 i avvaktan på Skolverkets beslut... [Jag] rekommenderar ... Barn- och Utbildningsförvaltningen att tillmötesgå den lokala skolstyrelsens och byaföreningens i Niemisel framställning att inte verkställa nedläggningsbeslutet i avvaktan på skolverkets behandling av detta ärende (skrivelse från kommunalrådet).

Detta visar att samtidigt som det finns ett motstånd mot nedläggningar använder dessa föräldrar de nyliberala strömningarna för att behålla en skola i området genom att ansöka om att starta fristående skola. Förhandlingen sker både ur ett politiskt perspektiv men också från föräldrarnas sida. Detta innebär att det både finns ett motstånd och förhandling när det gäller nyliberala idéer (Clarke, 2004).

Ovanstående resonemang visar också att det finns (Clarke, 2004) ett motstånd mot de indirekta konsekvenser som fristående skolor innebär, vad det gäller kostnadsbilden för den kommunala verksamheten ur ett kommunalt perspektiv. Samtidigt finns det också från politikerhåll en ambivalent hållning när det gäller fristående skolor, där man behåller en nedläggningshotad skola för att det på sikt ska kunna bli en fristående skola. Liknande resonemang finns när det gäller etableringen av entreprenörsgymnasiet som övergått från en kommunal gymnasieskola till att bli en fristående skola (Se Cervantes, 2007; 2008).

Föräldramotstånd till nedläggning av kommunala skolor - föräldraperspektiv

Den lokalutredning som genomförts av kommunen visar på olika alternativ (Rapport, 2007-12-20; Förstudie 2007-09-05; Komplettering till förstudie, 2007-10-10). Några alternativ som föreslås är nedläggning av skolor, lokalmässing omfördelning av verksamheter samt sammanslagning av förskolor i gemensamma lokaler. Omstruktureringsarna har debatterats och politiker och tjänstemän möter motstånd från föräldrar och personal, framför allt har nedläggning av kommunala skolor debatterats flitigt under hösten 2007. Debatten har skett i media och föräldrarådet vid en av de berörda skolorna har skrivit ett brev till barn- och utbildningsnämnden där det framkommer att de motsätter sig en nedläggning av grundskolan i området (Brev, 2007-11-30). Föräldragruppen har också ett diskussionsforum på facebook där de mobiliserar argument för att skolan inte ska läggas ner. De argument som lyfts fram av föräldrarna är att det bör finnas ett kommunalt alternativ. Det vill säga att föräldrar inte ska tvingas sätta sina barn i den fristående skolan eller flytta från stadsdelen för att ha tillgång till en kommunal skola enligt närhetsprincipen som lyfts fram i kommunens marknadsföring⁶ av den kommunala skolan. Nedanstående citat visar att föräldrarna kräver att nedläggningen av den kommunala skolan i området stoppas.

Föräldrarådet (och föräldrarna) på Boskataskolan kräver att det utredningsalternativ som handlar om nedläggning av Boskataskolan stoppas på BUN's möte senast tisdagen den 18:e december. Detta skulle innebära att de barn som utsätts för värningsförsök från friskolan får en lugn och trygg terminsövergång i vetskap om att den kommunala skolan kommer att finnas kvar i framtiden. Risken är annars stor att

⁶ Se vidare under rubriken marknadsföring av kommunala skolor – en strategi för att möta konkurrensen från fristående skolor

BUN's eget agerande leder till att BUN tappar sin valfrihet att behålla den kommunala skolan. De påfrestningar som barnen på Boskataskolan utsätts för är omänskliga. Rektor och pedagoger på Boskataskolan utsätts för en orimlig arbetssituation då de dagligen behöver bemöta barnens frågor om kamraters avhopp och frågor om en osäker framtid. Dra tillbaka nedläggningsshotet. Det innebär att lärare och elever på Boskataskolan kan börja planera för framtiden och befästa Boskataskolan som en av de bästa grundskolorna i kommunen (Brev, s. 3).

Vidare menar föräldrarna att nedläggningsshotet innebär att fler elever lämnat den kommunala skolan.

Alla turer om nedläggning av Boskataskolan har lett till fler avhopp under hösten. Närheten till en skola gör att skrämda föräldrar väljer att nu flytta till Norrskenet. Men vi ser också överflyttningar tillbaka till den kommunala skolan. Vi vet att ett besked om att Boskataskolan blir kvar kommer att leda till att ytterligare elever flyttar tillbaka till kommunal skola. Våra barn och personalen på skolan måste få arbetsro. Därför vill vi att utredningsalternativet som handlar om nedläggning av Boskataskolan stoppas (Brev, s.17).

Föräldrarna hävdar i brevet att en majoritet av dem valt den kommunala skolan trots att den är nedläggningshotad, medan andra tagit det säkra före det osäkra och valt det fristående alternativet på grund av nedläggningsshotet eftersom de vill vara garanterade en skola i närområdet. I argumentationen hävdar föräldrarna att de vet att elever kommer att flytta tillbaka till den kommunala skolan om den blir kvar i området. Följande citat visar hur föräldrar via mail argumenterar för att skolan ska vara kvar på området. En förälder frågar sig

... vart tog det kommunala alternativet vägen? Är det så illa ställt att kommunen hänvisar oss till friskolan/Norrskenet? För inte är det väl rimligt att barnen från stans näst största bostadsområde ska åka skolbuss till andra skolor i kommunen? Jag känner att den "bortre" delen av Björkskatan blivit offer för att det öppnat en friskola mitt på området (öppet brev).

En annan förälder skriver

Vi föräldrar i Boskataskolans föräldraråd vänder oss emot BUF:s förslag att lägga ned Boskataskolan. Vi vill genom detta brev göra er uppmärksamma på vårt föräldraperspektiv. Vi tycker det är fel att göra kommunala alternativet så oattraktivt så att det i realiteten inte ens är ett alternativ. Vart tog då valfriheten vägen? Det kan väl inte vara vare sig höger- eller vänsterpolitik att lämna över barnen på ett bostadsområde till en enda aktör som är privatägd (Brev, 2007-10-09).

Reaktionerna från det omgivande samhället visar att det finns ett motstånd mot fristående aktörer och att de nyliberala strömningarna – där offentlig verksamhet ersätts av privata alternativ i form av fristående skolor – inte lever i ett tomrum, utan möter motstånd (Clarke, 2004). De förändringar som sker i samhället innebär att den fasta struktur som funnits hotas av förändringar av de traditioner som finns där barn och ungdomar har rätt till en kommunal skola enligt närhetsprincipen. Det som är fast hotas av förändringar vilket gör att föräldrarna kalkylerar med de risker som finns och därigenom väljer ett fristående alternativ för att vara säkra på att ha tillgång till en skola i närområdet. Detta följer Bermans (2001) tes att det som är fast förflyktigas och att förändringar och moderniseringen av samhället hotar att förändra det vi känner till och som känns tryggt.

De hotande förändringarna innebär att föräldrar mobiliserar sig för att

möta upp och påverka de beslut som är på väg att fattas, beslut som kommer att påverka föräldrar och barns livssituation. Samtidigt väljer föräldrar och elever fristående skolor. Valfriheten innebär konsekvenser för den kommunala skolan, vilket i förlängningen kan innebära att valfriheten i ett bostadsområde försvinner eftersom elevunderlaget blir för litet för två eller fler grundskolor. De fristående skolorna som alternativ till en kommunal skola, innebär i stället att föräldrar och elever blir tvungna att välja det fristående alternativet för att ha tillgång till en skola i närområdet. Detta innebär som Arnman et al (2004) hävdar att valfriheten i ett längre perspektiv riskerar att försämra villkoren för vissa grupper. I detta fall genom att valfriheten av skolor i närområdet begränsas. Ett vikande elevunderlag innebär att den kommunala skolan måste anpassa sin verksamhet, därav har kommunen belyst alternativet av nedläggning av kommunala skolor. Detta kan i förlängningen innebära att föräldrar vars barn ska gå inom den kommunala skolan kan bli beroende av skolskjuts för att kunna gå i en kommunal skola alternativt flytta. Som Englund (1996b) hävdar skolan för det "public good" hotas av nedbrytning till förmån för en skola för det "private good" där den individuella valfriheten är avgörande och inte den kollektiva rätten till likvärdig utbildning inom närområdet.

Rektorers uppfattningar om fristående skolor

Den kommunala skolan i Luleå kommun har sedan 2004 fått ett ökat antal fristående skolor på gymnasie- och grundskolenivå. Det har uppstått en konkurrenssituation mellan fristående skolor och kommunala skolor (Lindbom, 2007; Bergström och Sandström, 2001). Följande avsnitt visar rektorers reflektion över den situation som fristående skolors intåg i kommunen innebär och vilka för och nackdelar de upplever.

Gymnasieskolan

Gymnasieskolan har de senaste åren blivit utsatt för konkurrens från fristående skolor. Detta avsnitt visar hur en gymnasierector uppfattar

situationen och hur rektorn försöker arbeta med sin personal för att öka konkurrenskraften och behålla elever inom de utbildningar rektorn ansvarar för.

Jag tycker själv att jag har utvecklats mycket kring tänket att vara konkurrensutsatt och ... sett ... vad vi behöver utveckla för att kunna möta det här. Och det är ju egentligen att jobba mycket med personalen kring medvetenheten, för jag ser ju konkurrens som en möjlighet till att titta på den inre verksamheten både när det gäller innehåll, arbetssätt, metoder men också självklart förhållningssätt. Att inte känna rädsla eller hot utan se det som en möjlighet och också en drivkraft att utveckla verksamheten. Det ... är viktigt att man lyfter det ur den positiva sidan ... att man tittar på vad kan vi göra åt det här, att man mer betraktar eleverna, studerande som våra kunder. Att vi ständigt har en hög beredskap att skapa delaktighet lyssna in, titta på samhällsförändringar. Hur ska vi möta alla dom här eleverna? Var finns dom? Vilka behov har dom?(Gymnasiektor)

Citatet visar på vikten av det inre arbetet i verksamheten och hur viktigt rektorn tycker det är att arbeta för att medvetandegöra personalen om de konsekvenser som finns med att vara konkurrensutsatt. Rektorn betonar att det är viktigt att inte vara rädd för att vara konkurrensutsatt utan använda det som en drivkraft för att utveckla verksamheten. Detta visar att referensramen för verksamheten förändrats och att gymnasieskolor och den konkurrens de utsätts för i och med fristående skolors etablerande ger möjligheter för lärare och rektorer att förändra hur de agerar dels genom själva reformen och den process den medför, men också processen av social förändring (jfr Ball, 2007). Samtidigt ser rektorn det som positivt att vara konkurrensutsatt eftersom det innebär att verksamheten tittar på sitt innehåll, arbetssätt, metoder och förhållningssätt på ett annat sätt än

tidigare. Här visar sig de nyliberala strömningarna, där begrepp som konkurrens, och kund används, det vill säga marknadsmekanismer introduceras i den offentliga sektorn (jfr Newman, 2001).

Det finns en medvetenhet hos både personalen och rektorn att ett gymnasieprograms existens inte är för evigt. Dels handlar det om fristående skolors intåg men dels handlar det också om fyrkantsarbetet där elever från kommunerna Luleå, Boden, Piteå och Älvsbyn har möjlighet att söka gymnasieprogram över kommungränserna. Nedanstående citat visar hur en gymnasierektor resonerar:

... samtliga har en högre grad av medvetenhet att det är inte så självklart att ett program finns för evigt. Utan ju bättre vi är på att bidra till en bra kvalitet i utbildningen, ju bättre förutsättningar skapar vi att vi har sökande till programmet, så ungefär. Och vi har ju också fyrkantsamverkan och där hör jag ju att det finns program och lärare som tillsammans med mig samtalar ofta kring det här. Hur rustar vi oss för att vi ska ha kvar sökande? Finns det risker att det här programmet försvinner till en annan kommun? Alltså det finns en ständig dialog tycker jag, en öppenhet för att samtala kring det här och en enorm vilja att utveckla programmet...(Gymnasierektor)

Här visar rektorn att det inte bara finns konkurrens från fristående skolor utan att det också finns konkurrens mellan kommunerna när det gäller ungdomar som ska söka till utbildningarna. Detta innebär att det är konkurrens i dubbel bemärkelse, alltså både från fristående skolor men också från omgivande kommuner. Detta innebär en osäker situation för de lärare som arbetar på gymnasieprogrammet, där de kalkylerar med risker (Beck, 1998).

Profilering av verksamheten är en strategi för att möta konkurrensen, både från grannkommuner men också från fristående skolor. På frågan om profilering av verksamheten är en konsekvens av att fristående skolor har

etablerat sig i kommunen menar gymnasierektorn att det finns olika delar som påverkar utvecklingen av att profilera den verksamhet som bedrivs.

Jag tror att det finns väldigt många olika delar i det här, dels finns det ett, alltså vi har ju kommit in i campusområdet Luleå Gymnasieby och det har också blivit, vi har kommit närmare varandra, det har blivit tydligare kring, kring programstrukturer och mål vi ska jobba med. Och sen finns ju den här fyrkantsamverkan⁷ som också många inser att det är jätteviktigt att vi har lite olika profileringar och så ... det här med fristående skolors etablering. (Gymnasierektor)

Grundskolan:

Detta avsnitt visar hur rektorer i grundskolan uppfattar fristående skolor och vad de uppfattar som positivt respektive negativt med fristående skolor. Rektorer på grundskolenivå upplever att det finns både positiva och negativa sidor med konkurrens från fristående skolor. Det positiva ligger i att ökad konkurrens innebär ett ökat arbete med den inre verksamheten. Följande citat uttrycker hur rektorer ser på konkurrens i positiv bemärkelse.

Rent generellt kan jag tycka att det kan vara bra med fristående skolor ibland för det gör ju att alla måste stå på tå, man måste profilera sig vara medveten om vad man gör. Jag tror faktiskt att det är bra med en konkurrenssituation, vi blir nog bättre allihopa.

... dom kommunala skolorna måste liksom, man kan inte bara

⁷ Fyrkantsamverkan är en samverkan mellan de fyra kommunerna: Piteå, Älvsbyn, Boden och Luleå. Ungdomar i dessa kommuner kan fritt söka gymnasium i den kommun de vill. Vissa utbildningar finns inte i alla kommuner.

slå sig till ro.

... det är bra att vi får konkurrera också ... på det sättet att vi måste lyfta oss och vi kanske måste se över vår egen verksamhet på ett annat sätt, som kanske inte skulle ha blivit gjord om vi inte hade haft nån att konkurrera med, så att, jag tycker också att det är lite utmanande och bra. Men man vill ju givetvis att konkurrensen ska ske på lika villkor och det tycker jag definitivt inte att det är.

Det rektorerna uttrycker visar att de uppfattar att det är bra med konkurrens från fristående skolor eftersom det innebär att den egna verksamheten utvecklas. Just skolutveckling är ett av regeringens mål med fristående skolor (Myrberg, 2006). Negativa konsekvenser som rektorerna lyfter fram är framför allt att de anser att man inte ska tjäna pengar på barnen, vilket nedanstående citat visar:

Det som är nackdelen med en fristående skola det är jag tycker inte man ska tjäna pengar på barnen. Det är, det bär mig emot. Annars skulle jag öppna en fristående skola, därför tycker jag att en kommunal fristående skola skulle vara alldeles jätteintressant.

Sen synen jag har på friskolan den är så här att jag tycker det är helt otroligt att friskolorna i Sverige får fortsätta att stoppa vinsten i egen ficka när den drivs av skattemedel. ...

Det som är den största nackdelen är ju faktisk, det som jag nämnde vinstintresset att man nånstans, eftersom vi liksom inte jobbar riktigt på samma villkor så är det här ju lite besvärande.

En rektor menar att skolan ska finnas i offentlig regi:

Ett samhälle måste ju också omhulda, att visst är det så vissa funktioner måste vi ha i gemensam ägo för att trygga en överlevnad för samhällena så vi inte slår sönder alltför mycket strukturer. Och där tycker jag skolan, och hälsovården, åldringsvården är dom dyra verksamheterna måste kommunerna värna om. Det är ju kanske än så länge skolor där man ser vinster att göra där.

Det finns som vi kan se ett motstånd mot fristående skolor och att de ska kunna göra vinst på att utbilda barn. Detta innebär att det råder ett motstånd mot de nyliberala idéerna inom utbildningssektorn samtidigt som man ser fördelar med en ökad konkurrens som kan bidra till att skolutveckling sker. Detta innebär att skolledare förhandlar med sin uppfattning om fristående skolor.

Avslutande diskussion

De förändringar som startade för snart 20 år sedan i och med fristående skolors etablering har inneburit att den interna ordningen på det kommunala utbildningsfältet har förändrats och de strukturer som har dominerat utbildningssektorn har utmanats (Bunar, 2004). I Norrbotten har det funnits få fristående skolor vilket innebär att skolorna och kommunerna inte blivit utsatta för konkurrens och några större nyliberala strömningar. Detta förändras och fler fristående skolor etablerar sig i kommunerna. Syftet med denna rapport har varit att visa hur personer i ledande befattningar i en kommun i Norrbotten förhåller sig till det ökade antalet fristående skolor på grund- och gymnasienivå. De frågeställningar som rapporten besvarar är hur personer i ledande befattningar uppfattar konsekvenserna av etableringar av fristående skolor? Vilka fördelar respektive nackdelar anser rektorer att fristående skolor innebär? Vilka strategier finns för att komma tillrätta med de förväntade konsekvenserna? Vilka reaktioner har kommunens medborgare till kommunens strategier och åtgärder för skolan?

Det som kan konstateras är att personer i ledande befattningar arbetar för att hitta strategier i hur de ska hantera den påverkan fristående skolor får på den egna verksamheten. Strategierna utarbetas utifrån nyliberala begrepp så som profilering, marknadsföring, kund och konkurrens, vilket innebär att nyliberalismen förändrar kommunernas förutsättningar och strategier. Genom att ha en god relation med de fristående aktörerna är förhoppningen att relationen mellan kommunal och fristående skola ska vara positiv. Samtidigt innebär de fristående skolornas etableringar konsekvenser för den kommunala verksamheten. Konsekvenserna består framför allt i omställningskostnader i form av förändrat lokalbehov, minskat personalbehov och ökade kostnader för administration.

De ökade kostnader som är förenade med fristående skolors etablering och de omställningskostnader som finns anses vara ett övergående problem. Det handlar om att den fasta strukturen förändras och en ny miljö

skapas vilket innebär att en anpassning måste ske av den kommunala verksamheten (jfr Berman, 2001). Samtidigt innebär omställningen att det som är tryggt utsätts för förändring och där kommunens företrädare och deras handlande baseras på de traditioner som finns, vilka är av betydelse för hur de hanterar den nya situationen (jfr Giddens, 1996).

Genom att hitta alternativa strategier och tänkbara scenarier försöker kommunens företrädare förutse framtida konsekvenser av fristående skolors etableringar detta görs via nyliberala strategier. Nyliberala begrepp används av kommunens företrädare när de beskriver hur de ska hantera konkurrensen från fristående skolor. Detta visar att kommunen och dess ledare förhandlar med nyliberala strömningar (jfr Clarke, 2004). Förhandlingen görs samtidigt som företrädarna kalkylerar med risker utifrån förlorad trygghet (jfr Beck, 1998) och hur de ska göra för att minimera dessa risker. De traditioner som finns i kommunen anpassas till den nya situationen genom att integrera det gamla med det nya genom att placera in det nya i en kontext, av det förflutna, nutid och framtid (jfr Giddens, 1996).

Genom att samverka med de fristående skolorna är förhoppningen bland kommunens företrädare att skapa förutsättningar för barn och ungdomar att välja skola. Detta innebär att kommunen använder sig av nyliberala strategier i en miljö som är kringgärdad av nyliberalism (jfr Harvey, 2005). Samtidigt som företrädarna använder nyliberala strategier och begrepp finns det ett motstånd mot de nyliberala strömningar där privatisering av kommunal verksamhet är i fokus. Motståndet tar sig uttryck i ekonomiska, pedagogiska och sociala termer där det finns en rädsla att fristående gymnasieskolors och grundskolors etablering ska innebära försämringar i kvaliteten i gymnasieskolan och grundskolan.

Den moderniseringsprocess skolan står inför innebär att en tidigare känd och trygg miljö försvinner när förutsättningarna förändras. Detta innebär att skolans personal måste anpassa sig till ett nytt sätt att tänka och förhålla sig (jfr Berman, 2001 och Ball, 2007). Föräldrar och barn ses som kunder, och det är viktigt för kommunen att nå ut med sin verksamhet till

de befintliga och kommande kunderna samtidigt som de också ska profilera sin verksamhet. Detta visar att det råder en tydlig rörelse mot ökade nyliberala idéer även inom den kommunala verksamheten om man utgår ifrån Harveys (2005) resonemang att det råder en kringgärdad nyliberalism i samhället. Det råder en ökad fokusering på nyliberala strategier inom den kommunala verksamheten och det anses som viktigt att förändra det egna förhållningssättet till den egna verksamheten. Strategierna innebär att traditionen måste förändras i och med de nya förutsättningarna och därmed formas aktörernas kunskaper och handlande (jfr Giddens, 1996).

Etableringen av fristående skolor har framför allt inneburit ett ifrågasättande av den egna verksamheten. En rektor uttrycker att en friskoleetablering på området påverkat skolans identitet och tron på den egna förmågan. I denna förändring påpekas att det är viktigt att ledaren och verksamheten är stark och har en tillit till sin egen förmåga att bedriva skolverksamhet. Detta stämmer med det som Berman (2001) talar om att nya miljöer skapas och hotar att förändra och förstöra det vi känner till och det vi är. Det innebär förändringar för lärare och elever och där skolans referensram förändras (jfr Ball, 2007) genom de förändringar som sker i och med den fristående skolans etablering.

De konsekvenser fristående skolor innebär för en skola i närområdet med bland annat hot om nedläggning av den kommunala skolan visar hur nya miljöer skapas medan andra miljöer försvinner och hur föräldrar kalkylerar med eventuella risker och konsekvenser (jfr Berman, 2001; Giddens, 1997; Beck, 1998, 1999). Reaktionerna från föräldrarna och det omgivande samhället visar att det finns ett motstånd mot fristående aktörer och att de nyliberala strömningarna – där offentlig verksamhet ersätts av privata alternativ i form av fristående skolor – inte lever i ett tomrum (Clarke, 2004).

De förändringar som sker i samhället innebär att den fasta struktur som funnits hotas och där den tradition som finns som innebär att barn och ungdomar har rätt till en kommunal skola enligt närhetsprincipen kanske

inte kan tillgodoses. Det som är fast hotas av förändringar vilket gör att föräldrarna kalkylerar med de risker som finns och därigenom väljer ett fristående alternativ för att vara säkra på att ha tillgång till en skola i närområdet. Den valmöjlighet föräldrar och barn har, visar att det skett en maktförskjutning, där valmöjligheterna innebär en förändring av den kommunala skolans sätt att vara och agera. Reformen med fristående skolor och valfrihet visar ett klart tecken på en maktförskjutning som stärker föräldrarnas position gentemot personal och politiker (Arnman et al, 2004). Detta följer Bermans (2001) tes att det som är fast förflyktigas och att förändringar och moderniseringen av samhället hotar att förändra det vi känner till och som känns tryggt.

De hotande förändringarna innebär att föräldrar mobiliserar sig för att möta upp och påverka de beslut som kommer att fattas och påverkar livssituationen. Samtidigt väljer föräldrar och elever fristående skolor. Valfriheten innebär konsekvenser för den kommunala skolan, vilket i förlängningen kan innebära att valfriheten i ett bostadsområde försvinner eftersom elevunderlaget blir för litet för två eller fler grundskolor. De fristående skolorna som alternativ till en kommunal skola, innebär i stället att föräldrar och elever blir tvungna att välja det fristående alternativet för att ha tillgång till en skola i närområdet. Detta innebär som Arnman et al (2004) hävdar att valfriheten i ett längre perspektiv riskerar att försämra villkoren för vissa grupper. I detta fall genom att valfriheten av skolor i närområdet begränsas. Detta innebär att det finns vissa blockeringar för en helt genomförbar valmöjlighet. Ett vikande elevunderlag innebär att den kommunala skolan måste anpassa sin verksamhet, därav har kommunen belyst alternativet av nedläggning av kommunala skolor. Detta kan i förlängningen innebära att föräldrar vars barn ska gå inom den kommunala skolan kan bli beroende av skolskjuts för att kunna gå i en kommunal skola alternativt flytta. Som Englund (1996b) hävdar skolan för det "public good" hotas av nedbrytning till förmån för en skola för det "private good" där den individuella valfriheten är avgörande och inte den kollektiva rätten till likvärdig utbildning inom närområdet.

Motståndet mot nedläggning av kommunala skolor visar samtidigt att föräldrar använder de nyliberala strömningarna för att behålla en skola i området genom att ansöka om att starta fristående skola. Detta innebär att det både finns ett motstånd och ett utrymme för förhandling när det gäller att anpassa sig till nyliberala idéer (Clarke, 2004).

Det finns ett motstånd (Clarke, 2004) mot de indirekta konsekvenser som fristående skolor innebär, vad det gäller kostnadsbilden för den kommunala verksamheten ur ett kommunalt perspektiv. Samtidigt finns det också från politikerhåll en ambivalent hållning när det gäller fristående skolor, där man behåller en nedläggningshotad skola för att det på sikt ska kunna bli en fristående skola. Liknande resonemang finns när det gäller etableringen av entreprenörsgymnasiet som övergått från en kommunal gymnasieskola till att bli en fristående skola (Se Cervantes, 2008; 2007). Detta visar hur man från politikerhåll förhandlar med nyliberala strömningar men också använder sig av nyliberala strategier genom exempelvis införandet av intraprenader i den kommunala verksamheten där en av orsakerna till införandet är att möta konkurrensen från de fristående skolorna.

Rektorer på grund- och gymnasienivå anser att den inre verksamheten är viktig för att möta konkurrensen ifrån fristående skolor. Konkurrenssituationen används som drivkraft för att utveckla verksamheten samtidigt som det är viktigt att medvetandegöra personalen om konsekvenserna av konkurrensen. Samtidigt anses det positivt att vara konkurrensutsatt eftersom det innebär att verksamheten tittar på sitt innehåll, arbetssätt, metoder och förhållningssätt på ett annat sätt än tidigare. Här visar sig de nyliberala strömningarna, där begrepp som konkurrens, och kund används, det vill säga marknadsmekanismer introduceras i den offentliga sektorn (jfr Newman, 2001).

Det rektorer uppfattar som negativt med fristående skolor och dess etablering är framför allt baserade på värderingar om att skolor inte ska bedrivas i vinstintresse. Det finns som vi kan se ett motstånd (Clarke, 2004) mot fristående skolor och att de ska kunna göra vinst på att utbilda barn.

Detta innebär att det råder ett motstånd mot de nyliberala idéerna inom utbildningssektorn samtidigt som man ser fördelar med en ökad konkurrens som kan bidra till att skolutveckling sker. Detta innebär att skolledare förhandlar med, men också använder nyliberala begrepp i vinstintresse. Vinstintresse, i form av att arbeta med att öka kvaliteten på undervisningen för att skapa en bra skola som föräldrar och barn väljer och därmed kan den kommunala skolan konkurrera om eleverna med de fristående skolorna.

Referenser

- Apple W Michael (2005) Are Markets in Education Democratic? Neoliberalism Globalism, Vouchers, and the Politics of Choice, sid 209-230, I Apple W Michael, Kenway Jane, Singh Michael (2005) *Globalizing education, Policies, pedagogies & politics*, Peter Lang Publishing, Inc, New York
- Arnman Göran, Järnek Martin, Lindskog Erik (2004) Valfrihet – fiktion eller verklighet?, Department of Education, STEP, Uppsala University, Uppsala
- Ball J Stephen (2007) *Education plc. Understanding private sector participation in public sector education*, Routledge, Abingdon, Oxon
- Beck Ulrich (1998) *Risksamhället. På väg mot en annan modernitet*, Daidalos, Göteborg
- Beck Ulrich (1999) *World risk society*, Polity Press, Cambridge
- Beck Ulrich och Beck-Gernshiem (2002) *Individualization*, Sage, London
- Berglund Karin (2006) när det o(av)sedda utmanar spelreglerna, sid 108-134, i Ericsson Daniel (red) et al (2006) *Den oavsedda organisationen*, Academia Adacta AB, Karlshamn.
- Berman Marshall (2001) *Allt som är fast förflyktigas. Modernism och modernitet*, Arkiv förlag. Lund
- Bergström, Fredrik and Sandström F Mikael (2001) *Konkurrens bildar skola: en ESO-rapport om friskolornas betydelse för de kommunala skolorna: rapport till Expertgruppen för studier I offentlig ekonomi, Fritzes offentliga publikationer, DS: Departementsserien 0284-6012; 2001:12*
- Biraimah Karen, Gaudelli William och Zajda Joseph (2008) Introduction: Education and Social Inequality in the Global Culture, I Zajda Joseph, Biraimah Karen och Gaudelli William (2008) *Education and Social inequality in the Global Culture, Globalisation, Comparative Education and Policy Research*, Springer, Dordrecht
- Blomgren Anna-Maria (1997) *Nyliberal politisk filosofi, En kritisk analys av Milton Friedman, Robert Nozick och F.A Hayek*, Diss, Bokförlaget NYA DOXA, Falun

- Bradley Harriet (1996) *Fractured Identities, changing patterns of inequality*, Polity Press, Cambridge
- Bunar (2004) *Komplement eller konkurrent [elektronisk resurs]: fristående skolor I ett integrationsperspektiv*, Integrationsverket, Norrköping
- Cervantes Sara (2005) *Attitudes towards starting small business – Youth and local authority in a changing labour market*, Diss 2005:47, Luleå tekniska Universitet, Luleå
- Cervantes Sara (2007) *Neo-liberal influences in local authorities – Entrepreneurship education and privatisation*, Conference paper, Dilemmas of Identity, New Public Management and Governance. 11th International Research Conference, Friday 31st August – Saturday 1st September 2007
- Cervantes Sara (2008) *Neo-liberal influences in local authorities- Entrepreneurship education and privatisation*, In: Berg Elisabeth, Barry Jim, Piippola Saila, Chandler John (2008) *Dilemmas of Identity, New Public Management and Governance*, P. 57-63, Luleå University of Technology, Department of Human Work Science, Division of Social Work, Luleå
- Clarke John (2004) *Dissolving the Public Realm? The logics and Limits of Neo-liberalism*, *Journal of Social Policy*, 33, 1, sid. 27-48, Cambridge University Press, Cambridge
- Coffey Amanda (2001) *Education and Social Change*, Sociology and Social Change, Series Editor: Alan Warde, Open University Press, Buckingham, Philadelphia
- Damgren Jan (2002) *Föräldrars val av fristående skolor*, doktorsavhandling, forskarutbildningen i pedagogik, lärarutbildningen, Malmö högskola, Malmö
- Davidson-Harden Adam och Majhanovich Suzanne (2006) *Privatisation in education in Canada A survey of trends*, sid. 31-55, I Zajda Joseph (2006) *Decentralisation and Privatisation in Education. The role of the State*, Springer, Dordrecht
- Daun Holger (2006) *Privatisation, decentralisation and governance in education in te Czech Republic, England, France, Germany and Sweden*, sid. 75-96, I Zajda Joseph (2006) *Decentralisation and Privatisation in*

Education. The role of the State, Springer, Dordrecht

Daun Holger (1993) *Omstrukturering av skolsystemen. Decentralisering, valfrihet och privatisering. En internationell översikt*, Internationell pedagogik, Stockholms universitet, skolverket, Stockholm

Edebalk Per Gunnar och Svensson Marianne (2005) *Kundval för äldre och funktionshindrade i Norden. Konsumentperspektivet*, TemaNord, 2005:507, Nordiska ministerrådet, Köpenhamn

Englund Tomas (1996a) Introduktion, s 13-25, i Englund Tomas red (1996) *Utbildningspolitiskt systemskifte?*, HSL förlag, Stockholm

Englund Tomas (1996b) *Utbildningspolitiska vägval – förändrade förutsättningar för skola och didaktik*, s 26-43, i Englund Tomas red (1996) *Utbildningspolitiskt systemskifte?*, HSL förlag, Stockholm

Fornäs Johan (1992) *Dimension of modernity*, I Fornäs Johan och Bolin Göran *Moves in Modernity*, Almqvist & Wiksell International, Stockholm

Franzén Karin (2006) *"is i magen och ett varmt hjärta" Konstruktionen av skolledarskap i ett könsperspektiv*. Diss. pedagogiska institutionen, Umeå Universitet, Umeå.

Giddens Anthony (1994) *Beyond Left and Right: the future of radical politics*, Polity Press, Oxford

Giddens Anthony (1996) *Modernitetens följder*, Studentlitteratur, Lund

Giddens Anthony (1990) *The consequence of modernity*, Stanford, California

Giddens Anthony (1997) *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället i den senmoderna epoken*, Daidalos, Göteborg

Giddens Anthony (1994) *Beyond left and right: the future of radical politics*, Polity Press, Oxford

Harvey David (2005) *A brief history of neoliberalism*, Oxford University Press, Oxford

Holme Idar Magne och Solvang Bernt Krohn (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund

Jönsson Ingrid (1999) *Föräldrarnas roll i den formella styrningen av skolan*, s159-184 i Lindkvist Lars, Löwstedt Jan, Torper Ulf (red.) (1999) *En friare skola. Om styrning och ledning av den lokala skolan*, Studentlitteratur, Lund

- Knight Jack (2001) Explaining the Rise of Neoliberalism. The mechanisms of institutional change, P 27-50 I Champell John L och Pedersen Ove K (2001) *The rise of Neoliberalism and Institutional Analysis*, Princeton University Press, New Jersey
- Kvale Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund
- Lauder Hugh, Hughes David, Qatson Sue, Waslander Sietske, Thrupp Martin, Strathdee Rob, Simiyu Ibrahim, Dupuis Ann, McGlenn Jim, Hamlin Jennie (1999) *Trading in Futures. Why Market in Education Don't Work*, Open University Press, Buckingham
- Lindbom Anders (2007) (red.) *Friskolorna och framtiden – segregation, kostnader och effektivitet*, Institutet för Framtidsstudier (IF), Stockholm
- Lindkvist Lars, Löwstedt Jan, Torper Ulf (red.) (1999) *En friare skola. Om styrning och ledning av den lokala skolan*, Studentlitteratur, Lund
- Lundqvist Lennart J (2001) Privatisering – varför och varför inte?, s 252-285, i Rothstein Bo *Politik som organisation. Förvaltningspolitikens grundproblem*, SNS förlag, tredje upplagan, Angered
- Myrberg Eva (2006) *Fristående skolor i Sverige. Effekter på 9-10-åriga elevers läsförmåga*, Diss, Göteborgs Universitet, Göteborg studies in educational science 241, Göteborg
- Newman Janet (2001) *Modernising governance, New Labour, Policy and Society*, SAGE Publication, London
- Patel Runa och Davidson Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Studentlitteratur, Lund
- Rosengren Karl Erik och Arvidsson Peter (2002) *Sociologisk metod*, Liber, Malmö
- Sandström F Mikael (2002) *Rätt att välja, hur konkurrens ledet till bättre skolor*, Centrum för välfärd efter välfärdsstaten, Timbro, Stockholm
- Schüllerqvist Ulf (1996) Förskjutningen av svensk skolpolitisk debatt under det senaste decenniet, s 44-106 i Englund Tomas red (1996) *Utbildningspolitiskt systemskifte?*, HSL förlag, Stockholm
- Smart Barry (2003) *Economy, Culture and Society, A sociological critique of neo-*

liberalism, Open University Press, Philadelphia

Söderström Lars och Lundbäck Mattias (2000) *Vinsten som drivkraft. Ekonomisk forskning om effekterna av etableringsfrihet och vinstmotiv inom sjukhusvård och utbildning*, Nationalekonomiska institutionen vid Lunds Universitet, med förord och kommentarer av INDUSTRIFÖRBUNDET, Industriförbundet AB, Stockholm

Tomlinson Sally (2001) *Education in a post-welfare society*, Introducing Social Policy, Serie Editor Gladstone David, Open University Press, Buckingham, Philadelphia

Trygged Sven (2000) *Från fristuga till friskola. Ett föräldrakooperativ i förändring*, Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie Nr 16, Ersta Sköndals högskola, Stockholm

Zajda Joseph (2006a) preference, sid ix-xii, I Zajda Joseph (2006) *Decentralisation and Privatisation in Education. The role of the State*, Springer, Dordrecht

Zajda Joseph (2006b) Decentralisation and Privatisation in Education, sid 3-27, I Zajda Joseph (2006) *Decentralisation and Privatisation in Education. The role of the State*, Springer, Dordrecht

Riksdag och regering

Proposition (2001/02:35) *Fristående skolor*, Regeringskansliet

SOU (2008:8) *Bidrag på lika villkor*, delbetänkande, Fritzes, Stockholm

Skolverket

Det svenska skolsystemet – skolverket, <http://www.skolverket.se/sb/d/372>, 2008-05-08

Övrigt

Backman Annica, Landqvist Britt-Louise (2006) Rapport 2006, Fristående skolor konsekvenser, effekter och scenarios, Barn- och utbildningsförvaltningen, Luleå Kommun. Bilaga 1 till barn- och utbildningsnämndens protokoll 2006-09-28 §113

Backman Annica (2005) *En fristående grundskola F-9 i Luleå. Tänkbara konsekvenser, effekter och scenarier med anledning av Nya Läroverkets planerade etablering*, Rapport, oktober, 2005, Luleå kommun.

Brev (2007-11-30) *Boskataskolan. En kommunal skola med alla förutsättningar i vår närhet*. Brev från Boskatans föräldraråd.

BUN (2006-09-28) *Rapport om fristående skolor, konsekvenser, effekter och scenarier*

Delårsrapport Barn och Utbildningsförvaltningen, januari-augusti 2007, Luleå kommun, Barn- och Utbildningsförvaltningen, Luleå

Kommunens yttranden till skolverket angående fristående gymnasie- och grundskolor mellan åren 2005-2007

Rapport (2007-12-20) *Anpassad lokalanvändning p g a elevminskning i grundskolan. Förslag på åtgärder i: - Hertsön – Centrum – Björksgatan*, Luleå Kommun, Barn- och Utbildningsförvaltningen, Skolkontoret, Thomas Parvin, Internkonsult.

Komplettering till förstudie (2007-10-10) *Anpassad lokalanvändning p g a elevminskning i grundskolan* (BUN 2007-09-27), Luleå kommun, Kommunledningsförvaltningen, Projektrapport.

Lundqvist Bernth (2007) *Konsekvensanalys 2007, Enskilda förskolors etablering, en konsekvensanalys för Luleå Kommun*, Barn- och utbildningsförvaltningen Luleå Kommun, Bilaga 1 till barn- och utbildningsnämndens protokoll 2007-08-30 § 127

Förstudie (2007-09-05) *Anpassad lokalanvändning p g a elevminskning i grundskolan – förstudie*. Luleå kommun, Barn- och utbildningsförvaltningen, Luleå

PM (2008-04-09) *Försöksverksamhet med intraprenader i Luleå kommuns skolor/förskolor*, Wiklund Ingrid, Barn- och utbildningsförvaltningen, Kansliet, Luleå kommun

Projektbeskrivning (2008-08-15) Liselotte Persson, *Uppdragsbeskrivning. Implementering av marknadsföringsbegreppet inom Barn och utbildningsförvaltningen*, Luleå kommun.

Skrivelse från kommunalrådet angående Kvarnåskolan i Niemisel, 2008-04-

08, Dnr: 07.77 61, Luleå kommun

Yttrande (2007-05-09), Bernt Lundqvist, *Yttrande över ansökan från Norrbottens friskolor AB om godkännande av och rätt till bidrag till en fristående gymnasieskola i Luleå Kommun fr o m läsåret 2008/2009*. Skolverkets dnr 44-2007:1171, Bilaga 1 till Barn och utbildningsnämndens protokoll 2007-08-30 § 122

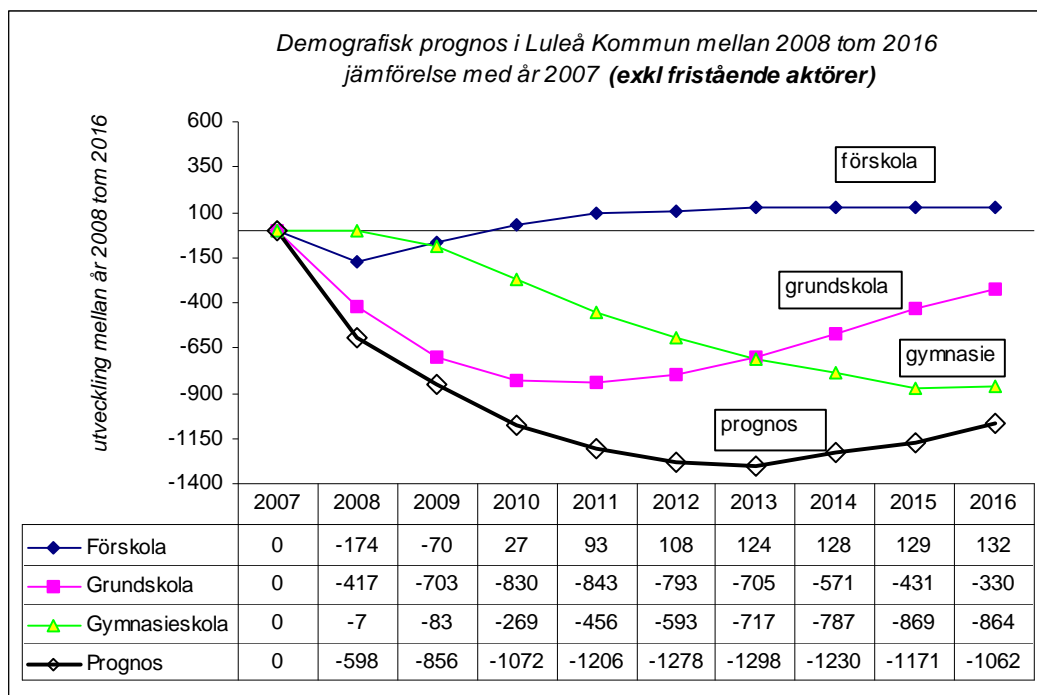
Öppet brev till Sture Bryggman och ledamöterna i Barn- och utbildningsnämnden, 2007-10-10.

Brev 2007-10-09, Vad händer med den kommunala skolan på Björkskatan?

Luleå kommuns hemsida

Nu kan 6 miljarder människor ta del av skolans utbud och resultat. www.lulea.se, 2008-01-31

Bilaga 1 prognos över skolverksamheten i Luleå kommun

Bilaga 2 Prognos över befolkningsförändring

Folkmängd efter ålder och år

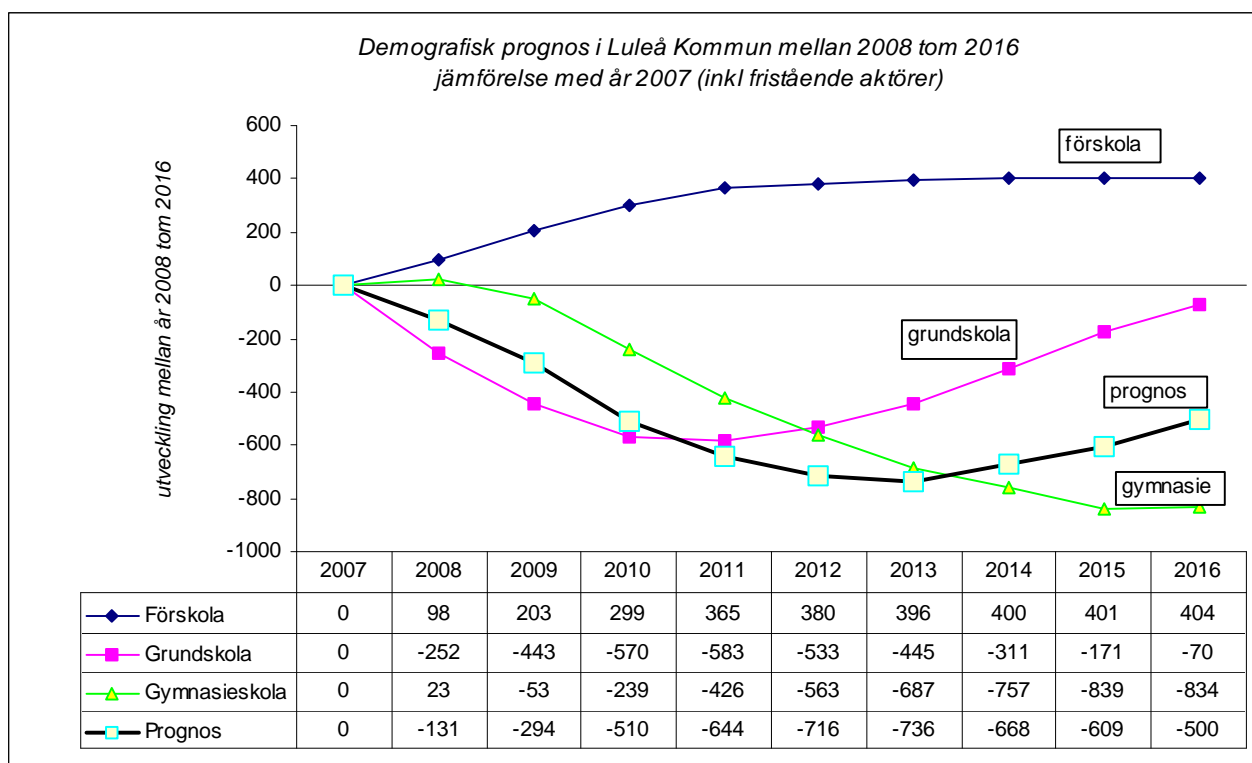
Ålder	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
0	795	822	820	821	825	824	826	823	825	830
1-3	2 269	2 374	2 448	2 460	2 476	2 479	2 483	2 487	2 484	2 485
4-5	1 423	1 427	1 469	1 564	1 622	1 635	1 649	1 649	1 654	1 656
6	734	702	705	714	747	809	805	822	820	821
7-9	2 105	2 133	2 157	2 141	2 131	2 177	2 280	2 372	2 446	2 458
10-15	5 080	4 832	4 614	4 494	4 458	4 400	4 389	4 414	4 482	4 570
16-18	3 084	3 107	3 031	2 845	2 658	2 521	2 397	2 327	2 245	2 250
19-64	45 557	45 661	45 799	45 926	45 923	45 920	45 865	45 731	45 651	45 550
65-69	3 654	3 802	3 905	4 069	4 298	4 462	4 548	4 620	4 582	4 470
70-74	2 908	2 993	3 085	3 189	3 275	3 364	3 519	3 622	3 784	4 005
75-79	2 484	2 462	2 484	2 462	2 497	2 552	2 628	2 721	2 823	2 909
80-84	1 752	1 772	1 820	1 903	1 916	1 945	1 941	1 971	1 969	2 009
85-89	907	971	1 017	1 039	1 085	1 097	1 126	1 170	1 240	1 258
90-w	398	396	403	429	448	477	506	533	560	593
Summa	73 150	73 455	73 756	74 056	74 359	74 660	74 962	75 261	75 564	75 864

Bilaga 3 Prognos över samtliga områden i den kommunala skolverksamheten inklusive fristående aktörer.

Sammandrag samtliga områden i kommunal skolverksamhet

Redovisar: resultat/skillnader mellan inkl och exkl fristående aktörer i Luleå Kommun

År	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Förskola	0	98	203	299	365	380	396	400	401	404
Enskilda friskola	0	-174	-70	27	93	108	124	128	129	132
Grundskola	0	-252	-443	-570	-583	-533	-445	-311	-171	-70
grundskola fristående aktörer	0	-417	-703	-830	-843	-793	-705	-571	-431	-330
Gymnasieskola	0	23	-53	-239	-426	-563	-687	-757	-839	-834
Gymn fristående aktörer	0	-7	-83	-269	-456	-593	-717	-787	-869	-864

Bilaga 4 Prognos över samtliga områden i den kommunala skolverksamheten exklusive fristående aktörer.

Prognos över samtliga områden i kommunal skolverksamhet

Folkmängd efter ålder och år

mätdatum: 2008-01-17

(flytt netto beräkn +150)

Avser: demografisk utveckling i Luleå Kommun mellan år 2007 tom år 2016

inkl fristående aktörer

Ålder	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Övriga										
19-64	45 557	45 661	45 799	45 926	45 923	45 920	45 865	45 731	45 651	45 550
65-69	3 654	3 802	3 905	4 069	4 298	4 462	4 548	4 620	4 582	4 470
70-74	2 908	2 993	3 085	3 189	3 275	3 364	3 519	3 622	3 784	4 005
75-79	2 484	2 462	2 484	2 462	2 497	2 552	2 628	2 721	2 823	2 909
80-84	1 752	1 772	1 820	1 903	1 916	1 945	1 941	1 971	1 969	2 009
85-89	907	971	1 017	1 039	1 085	1 097	1 126	1 170	1 240	1 258
90-w	398	396	403	429	448	477	506	533	560	593
Summa	73 150	73 455	73 756	74 056	74 359	74 660	74 962	75 261	75 564	75 864

Befolkningsförändringar

År	Folk-mängd	Födda	Döda	Födelse-netto	In-flyttande	Ut-flyttande	Flytt-netto	Folk-ökning
2007*	73 150	804	594	210	3 438	3 811	-373	-163
2008	73 455	817	665	152	3 450	3 300	150	302
2009	73 756	816	665	151	3 450	3 300	150	301
2010	74 056	817	667	150	3 450	3 300	150	300
2011	74 359	820	668	152	3 450	3 300	150	302
2012	74 660	819	668	151	3 450	3 300	150	301
2013	74 962	821	670	151	3 450	3 300	150	301
2014	75 262	818	668	150	3 450	3 300	150	300
2015	75 564	819	667	152	3 450	3 300	150	302
2016	75 864	824	674	150	3 450	3 300	150	300

info: Antal födda år 07 är inte justerat fr Sbk

Bilaga 5 fristående skolor och enskilda förskolor.

Redovisning av fristående skolor/enskilda förskolor i Luleå Kommun
reviderat januari 2008

Tabeller

fristående skolor	år	2006	2007	2008	2009	2010
gymnasieskola	NTI	198	172	172	172	172
	Entreprenad		54	84	84	84
	summa		226	256	256	256

→ till år 2016

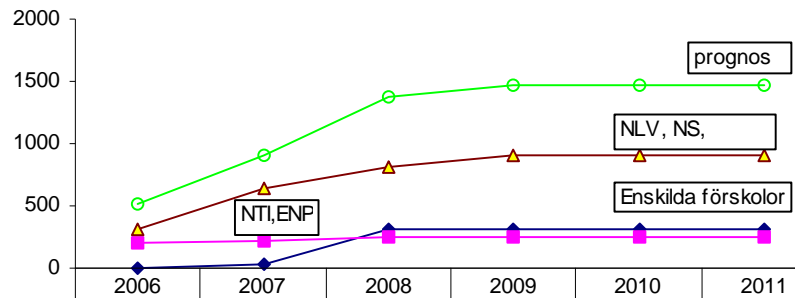
Tabeller

Interkommunal verksamhet		
år 2004	129	
år 2005	121	115 (snitt värde)
år 2006	101	
år 2007	109	

4- kant uppgörelse kan i framtid påverka IK's utveckling.

utveckling år 2007 tom 2011

Luleå Kommun prognos över antal elever
i fristående aktörer/enskilda förskolor
(jämförelse med år 2006)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
enskilda förskola	0	34	306	306	306	306
gymnasie (NTI/ENP)	198	226	256	256	256	256
grundskola (NLV, NS, AInoor)	316	645	810	905	905	905
prognos frist.aktörer	514	905	1372	1467	1467	1467

◆ enskilda förskola
 ■ gymnasie (NTI/ENP)
 ▲ grundskola (NLV, NS, AInoor)
 ○ prognos frist.aktörer